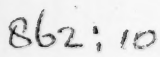

Joannis Launoii,
Constantiensis, Parisiensis
Theologi, ~~4~~ 13-48
ELOGIUM.

Unà
Cum ejusdem Notationibus
in Censuram duarum Proposi-
tionum *A. A. D. S.*

L O N D I N I,
Typis J. Playford, pro R. Littlebury, in
via vulgò dicta Little Britain. 1685.

862:10

LECTORI.

Nemo est, L. B. inter hujus seculi Scriptores, qui merito suo apud cordatos omnes majori in pretio sit habitus, quàm Joannes Launoïus. Quinetiam citra invidiam dixerimus, vix alium inveniri, qui majore tum candore tum ingenii acumine, seposito omni partium studio, res sacras tractârit, atque imperiti vulgi errores animosius impugnârit, aut etiam felicius prostraverit. Hujus viri breve Elogium hîc tibi representamus, in quo operum ejus universorum, vivendi & inter amicos & familiares versandi consuetudinis, tum denique variarum quas pluribus de causis cum diversis habuit disputationum, quantum quidem fert hujus generis Scriptorum brevitatis, rationem expositam invenies. Si de Authore queras, non adeò in promptu est responsio. Scias tamen velim, fuisse ipsi Launoïo amicitia conjunctissimum, cujus ut mores omnes perfectos habuit, ita singula ipsius vitæ momenta & mutationes perfectè novit. Ego cùm, viri cujusdam docti beneficio, nactus essem hoc cimelium, illud blattis & tineis corrodendum ablegare, potius quàm orbi litera-

Lectori.

rio prodere nefas duxi, præsertim cùm intelligerem nonnullis mirum videri laudatissimi, & de literis tam bene meriti Scriptoris nusquam comparere quod Elogii, sive ejus vitæ descriptionis, vices impleret. Huic porro Elogio tractatulum quendam ipsius Joannis Launoii subjunximus, nondum typis vulgatum, quem itidem à suprâ memorato viro docto accepi, quémque tibi probatum iri satis confido, cùm de questione inter viros magni nominis multùm diùque vexatâ, nec modò vulgari, agat.

Vale, L.B. & laborem nostrum studiumque tibi gratificandi boni consule, quò alacrius etiam ad majora pergamus.

*Joannis Launoii Constantien-
sis, Parisiensis Theologi,
Elogium.*

TOT tantisque ingenii & eruditionis dotibus ornatus fuit Joannes Launoius, ut quisquis earum vel rudem imaginem delineaverit, de his optimè meritus videatur, qui bonam mentem, præclarasque artes amant, quibus eximium exemplar proposuerit ad imitandum.

Natus est circa initium currentis seculi in obscuro agri Constantiensis vico, sed tantà ipse per sese nominis celebritate & famà inclaruit, ut palam sit eum extraneo illo natalium splendore non eguisse; fortitus quippe erat felicem indolem, perspicax ingenium, fidelem memoriam, judicium acre, quibus instructus ut primum ex pueris excessit, atque ab iis artibus, quibus Constantiæ sub ductu & auspicio Guillelmi Launoii patruï informatus fuerat ad humanitatem, admotus est sublimioribus studiis,

in quibus discendi celeritate longè aliis antecelluit.

Parisiis deinde missus, indefesso illic quinque sexve annorum labore operam navavit philosophiæ & scholasticæ (ut vocant) theologiæ, earumque abditiores recessus omnes, secretioraque arcana penetravit. Nullus fuit rectè secusve differendi modus, quem probè non calluit: si quis igitur captioso & fallaci disputandi genere uteretur, statim vitium, quâ erat præditus sagacitate, detegebat Launoius, & illum qui illud admisisset, iis qui aderant ridendum libenter, & ultrò propinabat. Nulla porro secta fuit, cujus placita perspecta non haberet, cujusque principia, & ex principiis deductam doctrinæ seriem, non æquè bene teneret, ac ii qui illi se pro instituti sui more addixerant. Firmis adeò præsidiis instructus studium theologicum ingressus est, anno trigesimo tertio supra millesimum & sexcentesium, illudque biennio integro ita percurrit, ut multos ingenio & eruditione præstantes vinceret, à nemine vinceretur.

Ad ordinem sacerdotalem anno insequenti, & ad Theologiæ magisterium eventus, totum se jam Deo devotum credidit, & omne ætatis suæ tempus, omnes ingenii sui vires, omnesque cogitationes suas non alii quàm sacrarum literarum studio, non alii

alii quàm Ecclesiæ utilitati impendi debere judicavit.

Si qui sunt, sunt autem plurimi, qui in animum suum induxerint, idcirco appetendum esse sacerdotium, quòd largam aliquando proventuum copiam pariat, aut ideo ambiendum Doctoris Theologi titulum, quòd scientiæ opinionem apud vulgum conciliet, ii jam per me licet intelligant, habuisse se Launoium re magis quàm verbis sententiæ suæ censorem acerrimum.

Omnem ab ineunte adolescentia exuerat opum cupiditatem, quam divina vox flagitiorum fontem appellat. Sed ad firmam ætatem cum pervenisset, paternam hæreditatem, parvam illam quidem, fratribus nepotibûsque reliquit, non minùs spontè relicturus si major extitisset. Nec verò levem illam patriæ glebæ farcinam à se abjecit, ut gravius sacri reditûs onus humeris suis imponeret, sed ab omni parandæ cujuscunque tandem pecuniæ curâ prorsus abhorruit.

Cum viri literati ab academiis nominati jure per pragmaticam sanctionem investo, & per concordata confirmato, vocentur ad tertiam beneficiorum partem, Launoius eo uti constanter recusavit. Monitus aliquando ab amicis, ut paræciam præbendamve vacantem, eo nomine peteret ab eo, cui

Conferendæ illius munus incumbibat, respondit, se huic utrique officio parum aptum esse à natura, cum per latera parum firma, pèrque vocem minimè canoram, neque verba apud populum facere, neque psalmos hymnósque decantare posset. Ingerentibus nonnullis inde provenire non modicam copiam, quâ quis commodiùs ageret, continuò regerebat, se si jure illo uteretur prospicere, rem ita comparatam iri, ut Ecclesia sibi opibus suis fructum magnum, ipse nullum Ecclesiæ, aut certè exiguum, Ministerio suo afferret, quod factum minimè sanè vellet, tanquam iniquum nimis & invidiosum.

Sed nec Theologi Parisiensis nomine uti fas sibi duxit ad famam magis, quàm ad pecuniam comparandam, tantùmque abfuit à captanda populari aura, aucupandæ scientiæ laude, ut plura quæ nesciret discenda sibi, & intelligeret & prædicaret, si quem assumpserat Doctoris titulum, sibi vellet non immeritò tribui. Vacuus igitur omnibus cupiditatibus, curisque rerum humanarum, in otio quod summum sibi nihil desiderando, nihilque à quoquam vel derivando vel poscendo fecerat, legendis sacris literis, & operibus sanctorum patrum, aliorumque auctorum Ecclesiasticorum incubuit.

Vix aliud argumentum est, de quo plures libri editi sint, quàm illud in quo tractatur de rebus sacris. Præter veteres quos ætas ipsa, & vitæ doctrinæque sanctitas, supra cæteros longè extulit, tanta subeuntibus seculis ingruit cujusvis generis scriptorum exscriptorùmque copia, ut eorum operibus vel enumerandis alia invidiosæ etiam molis opera vix sufficiant. Et tamen, quod videri mirum debet, nullum penè quavis in ætate prodiit opus aliquâ memoriâ dignum, quod I. aunoius diligentissimè non evolvisset. Omnia legerat Patrum Græcorum Latinorùmque monumenta, scriptores historiæ Ecclesiasticæ antiquos & recentes, scholæ doctores qui in libros sententiarum quatuor commentarios ediderunt, & propè infinitam auctorum multitudinem, qui egerunt de rebus Theologicis. Vincentii Lirinensis commonitorium non solùm evolverat sæpiùs à capite ad calcem; sed ita didicerat, ut memoriter facilè recitaret. Cur antiquos legisset bonosque auctores, nullus quærit. Satis amplum scilicet operæ pretium erat explorata inde Catholicæ Ecclesiæ traditio, quæ alterum scientiæ omnis Theologicæ fundamentum est. Quo verò consilio obscuros, ignotos, ineditos, quosdam etiam ineptos, & quos nemo bene natus sine nausea tractavit, ipse inspicere studuerit, id certè est

quod scire quis non immeritò cupiat. De eo rogatus aliquando ab amicis Launoius, respondebat, nec hunc ingratum licet laborem sibi omnino periisse, quando hac ratione didicisset, quicquid bene secusve dictum fuisset ab aliquo Theologorum, percepisset varias, & propè infinitas mutationes, quæ à primis temporibus ad præsentem usque ætatem contigissent in disciplina, ritibus, moribus, aliisque rebus; ac tandem agnovisset quò humanæ mentis prorupisset audacia, & quidvis opinandi libido in movendis iis, quæ majoris constantiæ ac firmitatis esse debuissent.

Verùm quandoquidem non una est ad scientias via, nec is ad eas solus tendit, qui libris evolvendis vacat, sed & qui postquam diu multumque legit, adit viros doctos, hîcque illo pervenit & celerius & securius, quò vivâ voce docetur, quæ & plurimum afficit ipsa per sese, & ea plerumque erit & explicat, quæ sub mutis characteribus involuta delitescunt, hanc etiam comparandæ eruditionis iniit Launoius, & magnâ se necessitudine conjunxit cum iis, qui in rerum Theologicarum studio præstare videbantur. Familiariter usus est celeberrimis quibusque, qui Parisiorum urbem incolebant, & suas illis de difficillimis quæstionibus dubitationes, conjecturas, rationesque proposuit: absentes nonnunquam,
&

& sive in regno sive extra regnum degentes, consuluit per literas. Iter etiam suscepit in Italiam, non quidem ut fluvios inspiceret & maria, non ut urbes lustraret, non ut vetera artium monumenta, novæve ædificiorum moles mirabundus intueretur, sed ut consuetudine frueretur eruditorum. Inter cæteros Romæ frequentavit Lucam Holstenium Hamburgensem, & Leonem Allatium Chium, qui eò ob magnam promiscuæ eruditionis famam evocati fuerant. Ingenuè illi fasius est Holstenius Romæ tunc fuisse antiqua nulla, media dubia, nova tota. Illic cùm tacitus aliquando spectaret Launohus magnificum pompæ apparatus, quo Prælati, & præsertim eminentissimi Cardinales equis insidentes, ad ædes sacras vehebantur, potiùs quàm procedebant, qui adstabat monuit Allatius, hanc ostentationem opum, hunc purpuræ & auri fulgorem, qui non parum abest ab aliarum Ecclesiarum, seu tenuitate seu modestiâ, Romæ venire in partem religionis. Parisiis amicos habuit Jacobum Sirmondum, Dionysium Petavium, Joannem Morinum, Henricum Ludovicum Habert de Montmor libellorum supplicum magistrum, Puteanos fratres Petrum & Jacobum, Michaellem Marollium Abbatem Villalupensem, Ismaelem Bullialdum aliòsque plurimos doctos. Sed cum nullo tantâ studiorum

diorum societate conjunctus fuit, quàm cum Jacobo Sirmondo, quem præcipuum conatum laborumque suorum fautorem & adiutorem habuit. Suam, seu percun-ctationem seu sententiam, de maximi mo-menti capitibus proponentem benignè au-diebat perspicacissimus & cordatissimus fe-nex, mentem ei suam candidè aperiebat, & cum esset ab omni quæ in scholis viget rixandi consuetudine alienus, abstinebat à contentione & pugna verborum, locosque indicabat conciliorum aut patrum, quibus innixus ita sentiret : hos locos, domum cum rediisset, investigabat Launoius, in-ventosque perpendebat ; deinde rursus conveniebat Sirmondum, quocum de toto argumento fusiùs dissererebat : tunc ejus so-lertiam & sagacitatem suspiciens Sirmon-dus, dicere solebat, Cum primùm loqui hac de re cœpimus, erat in ea forsitan ali-quid quod paulo meliùs perspexissem quàm tu : nunc verò cum eam accuratè pertra-ctasti, nihil superest quod te fugerit, quod-que plenius perfectiùsque non teneas, quàm ego unquam tenuerim. Et certè cum nul-lum haberet inter sodales suos Sirmondus quocum fidentiùs loqueretur, de quo & ipsi nonnunquam conquesti sunt, crebriùs in-visi vehementer optabat à Launoio, cui ni-hil erat quod minùs crederet quàm sibi. Sic pleraque citiùs faciliùsque è doctorum
vi-

virorum colloquio hausit Leunoius, quod ferius difficiliusque è libris solis eruiſſet. Sed utroque interim, & doctorum virorum, & librorum præſidio fultus, pervenit ad ſummam rerum Theologicarum ſcientiam, quam deinde, prout ſe dedit occaſio, reſque tulit Eccleſiæ, in publicum commodum Chriſtianæ Religionis effudit. Nec enim ſcire unquam exoptavit, aut duntaxat ut ſciret, aut ut ſciretur ipſe, aut ut ſcire ſuum aliis jactaret vendereive; ſed ut illud plurimis juvandis, & ab errore ignorantiaque liberandis infunderet. Non ſe, ut olim Socrates, de re qualibet cuius volenti gratis interrogandum præbebat, ſed ut vir verè Chriſtianus, utque ingenui candidique pectoris Theologus, ſemper paratus erat ad ſatisfactionem omni poſcanti cum rationem, non ſolùm de ea quæ in nobis eſt ſpe, ſed & de omni re quæ fidem ſpectaret & pietatem.

Ex hoc fonte prodiit uberrima voluminum copia, quibus rem Chriſtianam locupletavit. Cùm enim ſæpè conſuleretur de controverſiis, quæ inter eruditos ejus ætatis viros vigeabant, de iis quid ſentiret, liberè pronunciabat, & quod pronunciarat voce ſcriptoque confirmabat. Hac ratione adductus eſt ad ſcribendum de commentitio Lazari & Magdalenæ in Provinciam appulſu, de duobus Dionyſiis, de vera cauſa

causa secessûs sancti Brunonis in eremum, de viſo Simonis Stochii, & Sæbbatinæ Bullæ privilegio, & de aliis pluribus argumentis. Credi vix poteſt quantam initio invidiam his ſcriptis in ſe conſlaverit : licet enim antiquam atque adeò genuinam traditionem propugnaret, ejûſque fidem, ut ipſe ſæpe ad locum Tertulliani alludens dicere ſolebat, ex temporibus aſſereret, tamen qui hiftorias quas expungebat à teneris annis imbiberant, quive illas credulæ plebi non ſine aliquo commodo ſuo ingerebant, eas ſibi eripi ægrè patiebantur, nec qui id tentâſſet mitiùs incuſabant, quàm ſi firmiſſima religionis fundamenta convellere decreviſſet. Vicit tamen inexpugnabili conſtantiâ Launoius hominum imperitorum, & malè feriatorum importunas inofficioſâſque querelas, & aniles eorum fabellas ita revicit, ut nullum jam patronum inveniant inter eos, qui aliquâ curâ veritatem indagant, multò pauciores quàm antea apud vulgum, & apud eos qui ne literas quidem nôrunt. Momentis ſerè iîſdem impuſſus eſt ad ſubjicienda examini privilegia, quibus certa quædam monaſteria immunitatem ſibi perpetuam ab omni Epifcopi autoritate vindicabant. Cùm enim ejûſmodi privilegiis, quibus nullus eſſet terminus præfixus, & vim inferri veritati, & diſciplinæ Eccleſiaſticæ pernicio-

em

em importari non dubitaret, ea minimè discussa præterire non potuit. Hæc igitur ubi propiùs inspexit, in nonnullis quidem illorum fraudem factam statim odoratus est, & falsificæ manûs non obscura vestigiaprehendit. Operarii quippe qui ea fabricaverant, non eâ instructi fuerant notitiâ, quâ scitè imitarentur seu loquendi rationem, seu nomina dignitatum, seu inscriptionum subscriptionûmve formulas, quæ in usu fuissent eo tempore, quo data fuisse privilegia, conveniebat. Graviora etiam nonnunquam occurrebant errata, ut si Pontifex subscripsisse fingeretur in provincia vel in urbe, quam nunquam adiisset: si fingerentur subscripsisse Episcopi, Principes, aliive testes, qui per ætatem, utpote vel nondum nati, vel jam mortui, adesse non potuissent. His & aliis ejusmodi argumentorum machinis impulsa & arietata monasteriorum munimenta diruit Launoïus. Si quæ verò instrumenta occurrebant, quibus falsitatis dicam impingere non posset, latentem in iis subreptionis labem detexit, aut detegentes potius, ut ipse aiebat, induxit Romanos Pontifices. Id potissimum præstitit alterâ parte operis, cui titulus est, *Affertio inquisitionis in Monasterii Sancti Medardi Sueffionensis privilegium*. Ibi enim Romanos Episcopos à Leone primo ad Alexandrum usque

que septimum adducit, uno ore testantes, nihil licere sibi contra canones, seque nihil habere antiquius, quàm ut sua canonibus reverentia servetur : quod si sibi quid, prædecessoribusve suis contrarii exciderit, id non jure obtentum, sed dolo subreptum debere censerì ; at privilegia illa, de quibus agebatur, apertè impetebant Synodi Chalcedonenſis canonem septimum, quo Episcopi regimini monachi subjiciuntur. Nec aliter defendi privilegia hæc poterant, quàm si Romani Pontifices canonibus superiores, canonumque non custodes & observatores, sed contemptores violatoresque fingerentur, quo nihil proferri poterat, quod ab illorum sensu magis abhorreret. Hoc absurdum licet, de priscis seculis inauditum, asserere non puduit recentes quosdam Doctores, qui adulandi studio, & rei faciendæ cupiditate ducti, potestatem nullis limitibus circumscriptam Romano Pontifici tribuerunt.

Quanquam assentiri non poterat Launoiius novi falsique dogmatis inventoribus, iis tamen commodè utebatur ad labefactanda privilegia. Illi enim ipsi assentatores curiæ, qui asserunt jus esse Romano Episcopo dispensandi ab observatione canonum, & monachos clericosque subtrahendi potestati Episcopi, cui Synodi Chalcedonenſis canone subjiciuntur, non id ita enunciant, quin

quin certas conditiones postulent, sine quibus exemptio concessa non valeat. Volunt scilicet exprimi canonem à quo datur dispensatio, huicque canoni expressè derogatum sit. Itaque si lis fuisset sub ipsis rotæ auditoribus, monachi quorum privilegia impugnabat Launoius causâ cecidissent. Lis autem erat non sub rotæ auditoribus, sed coram lectissimo Senatu, in quo à majoribus accepta viget saluberrima doctrina, cujus unum caput est, Regem solo Deo minorem esse : alterum, Nullam in Ecclesia Catholica potestatem, synodi œcumenicæ potestate majorem agnosci. Avitam hanc doctrinam temporis lapsu, & hominum vitio, tenebris veluti quibusdam immerfam, protraxit apertam in lucem Launoius, & vel hebetioribus oculis clarè perspiciendam exposuit. Quoties igitur à viginti circiter annis quæstio habita est in amplissimo Senatu, de privilegiis ejusmodi toties jus antiquum revocatum est, & sacra Episcoporum autoritas asserta in monasteria & monachos, quibus quas prætendebant exemptionum tabulæ nihil profuerunt.

Cum plures viri docti & pii de Gallicanorum Præsulum dignitate Launoii laboribus & vigiliis sic vindicata gratularentur, ab eo postulârunt, ut pastorum etiam secundi ordinis jura defenderet, adversus effrænatam quandam indomitâque licentiam,

tiam, quâ Mendicantium Ordinum religiosi, & recentiores nonnulli qui se Clericos Regulares appellant, plebem curæ suæ minimè commissam ad se pertrahunt. Spectabat hæc controversia facultatem excipiendarum confessionum, quam religiosi illi bullis quibusdam inflati sibi arrogant. Nec illorum audaciæ opponi poterat quicquam firmitus Lateranensi canone, *Omnis utriusque sexûs, &c.* modò de vera ejus intelligentia constaret. At minimè constare videbatur, nec ulla regula tot modis inflexa fuerat, nec ulla lex tot interpretationibus implicata, nec ullus textus tam gravi, tamque prodigiosâ mole commentariorum obrutus & compressus. Immani quodam, & hunc ad usque diem invicto partium studio ducti, celeberrimi quique Ordinum Mendicantium Theologi omnem ingenii, quo plurimum pollebant, vim adhibuisse videbantur, non ut legitimum sensum exponerent verborum, quibus patres in Lateranensi Basilica congregati, salutarem plebi Christianæ disciplinam circa peccatorum confessionem, & Eucharistiæ perceptionem in Paschate sanciverant; sed, ut alienum quendam effingerent, qui suis duntaxat commodis inserviret. Et certè infinitis propemodum contentionibus effecerant, ut quivis non oculatissimus perspiceret, non tam quid revera canone illo statutum

tum fuisset, quàm quid absolutè, & semotis rerum & temporis circumstantiis statui potuisset. Tantâ expositionum varietate turbati plurimi Theologi, quid proprii sacerdotis nomine intelligerent dubitabant, & in incerto velut omni vento abrepti fluctuabant. Verùm certam rationem excogitavit Launojus, quâ mentes fervido illo disputationum æstu jactatas utcunque firmaret. Imprimis summâ fide retulit quæcunque circa Lateranensis Concilii canonem, ab anno quo conditus est, ad nostram usque ætatem contigerunt. Nec ullo colore insimulari potest, cujusquam sententiam minùs fideliter repræsentasse, quando eam non suis, sed propriis auctoris ipsius verbis expressit. Omnes interpretum cogitationes, omnes pontificum bullas, postquam ordine recensuit, ad singularum sese accinxit examen. Et primum quidem verum, eûnique unicum explicandi canonis modum de solo parrocho asseruit argumentis depromptis ex visceribus rei, ex verbis canonis, ex scopo in quem auctores canonis collimabant, ex disciplina quæ tunc sola vigeat, quàmque intererat illibatam servari. Addidit auctoritates pontificum, qui ante editum canonem voluerunt, nè quis sacerdos alteri sacerdoti commissum ad pœnitentiam sine ejus consensu reciperet: tum traditionem Romanorum præ-

præfulum, qui à tempore Concilii Lateranensis per *proprium sacerdotem* non se, nec Diœcesanum Episcopum, sed parochum intellexerunt. His jactis veluti fundamentis, aggressus est Launoius refutationem interpretationum, quibus quidam ad deformandum *proprium sacerdotem* usi sunt. Adortus est ante alios Alexandrum Alensem, qui omnium primus *proprium sacerdotem* in sacerdotes numero tres distinxerat; in eum scilicet qui proprio, in eum qui communiori, & in eum qui communissimo modo talis dicitur. Hanc divisionem facile diruit, quando ostendit nullibi eam reperiri, à nullo antè fuisse usurpatam, & insuper deficere à divisionis legibus, nec fieri in membra opposita, cùm is qui modo proprio proprius sacerdos dicitur, non alius sit ab eo, qui talis dicitur modo vel communiori vel communissimo. Alensem Bonaventura magistrum discipulus secutus *proprium sacerdotem* non in tres, sed in quatuor dispescuit, in Summum Pontificem, Diœcesanum Episcopum, specialem pastorem cujusque Ecclesiæ, & eum cui quisque prædictorum vicem suam commisisset. Summum porro pontificem ita delineavit, *Ut tota Ecclesiastici gregis cura ei singularissimè commissa sit, ita quòd omnes inferiores Ecclesia rectores curam & potestatem, quam habent super subditos, ab illo accipiant*

mediate vel immediate. Æquè facili negotio hanc divisionem ac præcedentem evertit Launoïus, cùm æquè gratuita sit, æquè à divisionis regulis abhorrens. At verò singularem gregis Ecclesiastici curam ita datam Romano Pontifici, ut inferiores rectores nullam nisi ab eo acceptam habeant, id verò est quod valide impugnavit Launoïus, & divinis oraculis & sacris canonibus, & ipsi Romanorum præsulum doctrinæ adversari clarissimè demonstravit. Albertum Magnum & Thomam Aquinatem pluribus impugnare necesse non habuit, cùm non pervacaciter contendant, alium quàm parochum intellectum fuisse à Concilio Lateranensi nomine proprii sacerdotis. In Henrico Gandavenli & Joanne Majori, viris alioquin magnis, errata etiam deprehendit, quorum alia illis erant cum aliis quibusdam Theologis communia, alia propria. Communia nihil necesse est repetere. Henrico Gandavenli erratum proprium est, quòd asserat ejusdem parochiani plures esse curatos immediatos, scilicet Romanum Pontificem, Diocesenum Episcopum, & parochum. Joanni verò Majori, quod Romani Episcopi diocesim non aliis quàm orbis terminis circumscribat. Horum placitorum falsitatem redarguit Launoïus, & novitatem eorundem detegendo, & absurditatem conclusionum, quæ ex illis

spontè fluunt. Si enim Christiani cujusslibet immediatus curatus esset Romanus Pontifex, quid aliud quàm ejus vicarii cæteri pontifices censerì deberent? Possset etiam Romanus Pontifex Diaconos & Presbyteros Alexandria, Antiochiæ, Hierosolymis, & Constantinopoli ordinare jure communi, & auctoritate Nicænorum canonum; quod qui affirmaret, antiquitatis Ecclesiasticæ proderet se planè rudem.

Præterea, Joannem Majorem positis à Majore ipso principiis confutavit Launoius, ostenditque quàm leviter ab iis temerèque recesserit. Inferiorem œcumenicâ Synodo Romanum Pontificem rectè & sapienter statuerat Major. Suæ tamen doctrinæ velut immemor, opponebat bullam Pontificiam canonì synodi œcumenicæ, & canonis interpretationem petebat à bulla ipsa eo colore, quòd ejus sit legem interpretari qui condidit, quasi canonem pontifex solus & non synodus condidisset. Ad Franciscum Suarem cum accessit Launoius, gravissimis eum erroribus implicatum reperit, & nè ea quidem callentem quibus innititur dogma fidei. Námque si id didicisset aliquando, nunquam scripssisset de fide esse, summum pontificem posse cuicunque facultatem concedere confitendi peccata sua alteri, absque licentia sui vel Episcopi vel parochi. At quisquis falsum fi-
dei

dei articulum sic obtrudit, non leviùs peccat eo qui expungit verum.

In Philippo etiam Gamachæo, viro aliquin erudito & cordato, nævos invenit Launoius. Imprimis enim observavit celeberrimum professorem philosophicè magis quàm theologicè tractavisse quæstionem, dum nihil è Scripturis, nihil è Conciliis & Ecclesiæ traditione adduxit, sed usus est duntaxat argumentis petitis ab academia volatica, quibus si possèt efficeret, ad id unum ratos Christianos, ut Romani pontificis ostentandæ potestati inservirent. Philippi Gamachæi collegam Nicolaum Ysambertum in eodem argumento deterius versatum arguit. Præterquam enim quòd ostendit sententiam quam Ysambertus sequitur, Romanorum Pontificum traditioni contrariam esse, quod ni rejiciatur, plus est quàm satis; probat insuper veris eam Theologiæ principiis destitui, cùm nec Scripturâ, nec traditione adstrui possit Romanum Pontificem pastorem esse totius orbis. Deinde vitiosam disputandi rationem in subtilissimo magistro indicavit, quod cum non nisi dolenter fecisse crediderim. Vehementer verò suggillavit absurditatem & insaniam cujusdani hypotheseôs, quâ jus Pontificis Romani à Christianæ plebis utilitate fecernit Ysambertus. Quid enim, exclusâ plebis utilitate,

jus Romani Episcopi aliud erit quàm injuria, quid erit omnium qui fuerunt, qui sunt, eruntque præfulum auctoritas, semotà edificatione Ecclesiæ, quandoquidem illis nulla ad destructionem à Christo auctoritas data est?

Expensis rejectisq; tot Theologorum sententiis atque commentis, duplici armorum genere oppugnavit Launoius privilegiorum arcem, in qua validissimum rerum suarum præsidium mendicantes collocaverant. Primum genus mutuatus est à Romanæ curiæ doctoribus, quorum constans doctrina est, falsa vel subreptitia ea omnia instrumenta censenda esse, quibus, cum ipsa consona non sint conciliis œcumenicis, tamen nulla est inserta clausula, quâ illis derogatum fuerit: at nullius negotii est simplici enumeratione demonstrare inter omnes constitutiones seu bullas, quibus audendarum confessionum jus sibi mendicantes, aliive recentiores religiosi arrogant, nullam esse quâ Lateranenli canoni derogatum sit, proindèque nec ullam quæ aut falsa non sit, aut certe subreptitia. Alterum longè nobiliorum validiorumq; armorum genus repetiit Launoius, non à curia, sed ab Ecclesia Romana, quæ pacem orbis Christiani salutemque fidelium in religiosa canonum observatione constituit, nec quicquam quod iis adversetur pro justo legitimove agno-

agnoscit. Non satis habuit Launoius privilegiorum illorum omnium corruptelas, seu invetustioribus monasteriorum instrumentis, seu in recentioribus Mendicantium Ordinum bullis velut in rivulis serpentes confectari, nisi fontem ipsum originemque mali peteret, immensam scilicet, nullisque justitiæ rationisve terminis circumscriptam potestatem, quam Romano Pontifici per summum nefas scœdissimi adulescentes attribuunt. Id porro præstitit eximiis illis epistolis, quibus ex sacræ Scripturæ, & Ecclesiasticæ traditionis auctoritate docet, in quo vere sita sit Romani Pontificis potestas, & diruit vanissima transalpino- rum doctorum commenta, quibus illi aut non errandi privilegium affingunt, aut jus œcumenica concilia seu confirmandi seu infirmandi, aut potentiam Ecclesiæ imperandi ut servæ, ejusque leges abrogandi, & regna etiam ab uno principe ad alium transferendi. In eo verò adversarium inter alios nactus est Cardinalem Robertum Bellarminum, qui absurdissima quæque Romanæ curiæ placita defendenda suscepit. Si quæ porro in eorum confirmationem desumpta ex sacris libris testimonia adduxit, clarissimè demonstravit Launoius, fuisse ea in pravum detorta sensum, & aliter intellecta quàm ea sanctissimi quique patres intellexerint, à quorum sensu in exponendis

Scripturis recedere, nihil aliud est quàm fidelissimos duces, & à Tridentina Synodo datos aspernari, & in errores omnes seipsum conjicere. Si quos etiam canones aut patrum textus laudat Bellarminus, eos plerumque interpolatos ostendit Launoius, & malâ fide relatos. Sicque hominem armis Scripturæ & traditionis nudatum exponit, velut nutritum in philosophica palæstra tyronem, qui adversus invictam castrorum aciem irritò ridendoque conatu digladiatur; & tela ab Aristotele desumpta juveniliter vibrat. Dolebant olim probi cordatique omnes, & vehementer angebantur, cum viderent teri etiam in Galliis multorum manibus libros controversiarum, quibus bellum quidem Lutheri Calvinique erroribus indici videbatur, sed interim sacra regum petebatur majestas, & certa avitæ doctrinæ, Ecclesiasticæ disciplinæ, sacrisque canonibus perniciēs inferebatur. Optabant illi quidem, ut quis emergeret in finu genuinæ Theologiæ educatus, qui crescenti indies occurreret malo. Sed voti compotes fecit Launoius, cum sublimi ingenio & profunda eruditione, retextit transalpini scriptoris pravas artes, inanes argutias, putida sophismata, malam fidem in interpretandis Scripturis & laudandis patribus, infcitæ conjunctam, hæcque omnia profligatæ causæ præsidia omnium ludibrio

brío exposuit. Per Launoium jam licet, ut nemo imprudens peregrinis dogmatibus inficiatur, quando in his de quibus sermo est epistolis, paratum adversus ea & præsens habet amuletum.

Plurima alia opera elucubravir vir Ecclesiæ juvandæ unice intentus: sed cum omnium delineationem opusculi hujus angustiis includere non vacet, præcipuorum duntaxat titulum & argumentum fateri indicasse. Doctissimas dissertationes edidit de mente Concilii Tridentini circa contritionem & satisfactionem, de frequentis confessionis & Eucharisticæ communionis utilitate, de varia Aristotelis fortuna in academia Parisiensi, de vera notionem plenarii concilii apud Augustinum in causa rebaptizantium, de recta Nicæni canonis sexti intelligentia, de veteri ciborum delectu in jejuniis Christianorum, de cura Ecclesiæ pro miseris & pauperibus, de auctore librorum de imitatione Christi, de scholis celebrioribus, seu à Carolo Magno, seu post eum in Europa instauratis, de sacramento Unctionis infirmorum, aliasque non paucas, in quibus ingenii perspicacissimi, & studii indefessi ingens specimen dedit.

Anno septuagesimo quarto supra millesimum sexcentelimum, magnæ molis opus emisit in lucem, quo assereret regiam in

matrimonio potestatem, & jus quod habent principes statuendi impedimenta matrimonium dirimentia. Id quidem opus multis antè annis inchoaverat, dum enim Romæ esset, eo tempore quo in Galliis ferebat controversia de validitate matrimonii contracti à Gastone Duce Aurelianensi, Cardinalem Bentivolium in Dominicanorum bibliotheca nactus, hoc illi proposuit argumentum. Principum est impedimenta matrimonium dirimentia statuere, si ea statuendi potestatem habuerunt aliquando, nec probari possit iis ereptam fuisse: at probari non potest iis ereptam fuisse. Id argumentum rogante Cardinale scripto exaravit, quod ab his initiis in eam excrevit quâ tandem prodiit molem. Quoniam autem hoc in opere tueri videbatur Launoiius sententiam, ab usu nunc recepto non nihil abhorrentem, nihil in ea ab adversariorum impetitionibus undequaque communienda prætermittendum sibi censuit. Hanc igitur potestatem secularibus principibus competere confirmavit suffragiis celeberrimorum, è variis gentibus & academicis theologorum, plurimorum præsulum, & aliquot etiam Romanorum Pontificum.

Id ubi sic statuit, facili negotio ostendit, nec ereptam fuisse principibus hanc potestatem, quâ olim Imperatores Romani præcipuas leges matrimonium dirimentes

tulissent, nec porro in perpetuum eripi temerè posse. Denique, potestatis hujus usum apud Gallos & gentes exteras variis exemplis demonstravit. Hoc opus ubi primum prodiit, nonnullos offendit eorum, qui cum videant in more positum apud plurimas Europæ nationes, ut dispensationes ab impedimentis, seu cognitionis seu affinitatis, obtineantur non à Regibus, sed à Pontifice Romano, id semper ita usurpatum arbitrantur, nihilque nisi quod fieri vident, aut factum olim aut rectum putant. Sed Launoïus de veritate, ut quidem existimabat, securus, omnes eorum reprehensiones pro parvo habuit.

Insecuto proximè anno alium librum edidit, in quo Romanæ circa Simoniam Ecclesiæ traditionem exponendam sibi sumpserat, & observationibus illustrandam. In priori hujus argumenti parte ita versatus est, ut primò enunciatâ quam in Simonem Sanctus Petrus tulit sententiâ, laudatôque canone quo Simonix species varias Calchedonensis Synodi patres damnaverunt, Romanos Pontifices induxerit diversas per ætates, & sequentes Petri exemplum, & synodi canonem exequentes. In parte posteriori traditionem, quâ Simonia damnatur, commendat à origine quam Petrus ipse Apostolorum princeps dedit, à certitudine cui Sanctus Lucas Actorum

rum Apostolicorum scriptor adstipulatur, denique à splendore quem numerosa Romanorum Pontificum series à primis deducta temporibus conciliat ; deinde machinas, quibus adeò bene munita traditio impugnatur, quibúsque annatæ obtegantur, disjicit. Primum enim profligat distinctionem quâ Simonia tribuitur in eam quæ divino jure vetetur, & eam quæ vetetur jure duntaxat Ecclesiastico. Certissimam rejiciendæ distinctionis viam init, demonstrando eam nec à Sancto Petro, Simonem cum damnavit, nec à Synodo Chalcedonenſi, Simoniam cum prohiberet, usurpatam fuisse. Tum expendit quæ circa finem seculi proximè elapsi Joannes Azorius Societatis Jesu Theologus attulit, ut annatarum perceptionem à Simonix labe purgaret. In his porro duo pro singulari sua sagacitate advertit Launoius : unum, nihil quo defendantur annatæ ab Azorio asferri, quod haustum sit è veris Theologiæ fontibus, è Scripturis sacris, vel Ecclesiæ Catholicæ traditione, sed argumenta merè philosophica, & humana, quæ opponantur libris divinitus datis, voci Petri, canoni synodi Chalcedonenſis, & Pontificum Romanorum canonem exsequentium consensio-
ni : quæque eò duntaxat colliment, ut cæca & sacrilega opum cupiditas tegatur & foveatur : alterum, quod Launoius advertit,

tit, est, illa ipsa argumenta Azorii instituta contra veras disputandi leges principii petitione, aliisque vitiis laborare, quibus vana inaniæque redderentur, etiam si usurparentur in proprio argumento. At in harum rationum, quas pro annatis infelici successu Azorius attulerat, subsidium adductæ sunt duæ constitutiones, Pii secundi una, Innocentii octavi altera, quibus excommunicationis sententiâ feriuntur, beneficiisque privantur, quicumque debitas promissasque annatas solvere negligunt. Certè hîc non hæsit Launoïus, habuitque quod reponeret, non à se quidem depromptum, sed à priscis meliorisque ævi pontificibus mutuatum. Nempe adduxit Julium primum, Liberium, Damasum, & subsequentes Romanos præfules, qui toties sibi obreptum conqueruntur, quoties à se quicquam obtentum est, quo aut Scripturæ sacræ, aut conciliis œcumenicis, ulla vis sit illata. Nec verò de Pio secundo, Innocentiôque octavo, ita iniquè judicare poterat Launoïus, ut pronunciaret eos constitutionibus istis derogatum voluisse, vel sententiæ à Sancto Petro in Simonem latæ, vel canoni Chalcedonensi. Si quid tamen vel iis, vel eorum decessoribus excidit, quòd annatarum exactiõni faveat, & œcumenicæ synodo, scripturisque divinitus inspiratis adversetur, id omne Romanæ curiæ mavult,

vult, quàm Apostolicæ fedi imputare. Ubi primum prodiit hoc opus, exceptum est secundo proborum omnium plausu optantium, ut omnis ab Ecclesia Catholica Simonix labes abstergeretur. Sed votorum illorum pars magna surdis auribus excepta est. Si qui enim Simoniam cane pejus & angue fugiendam existimaverunt, plurimi alii lucri qualiscunque delectatione inescati, & infano divitiarum amore excæcati, usu jam receptam in ultimorum temporum facie, honestisque nominibus tectam rerum sacrarum nundinationem defendendam sibi retinendamque duxerunt, eique qui eam profligatam voluisset, notam infamix inurendam. Sed quid facient viro, qui nihil nec speret nec metuat, cuique utpote extra omnem rerum humanarum subducto cupiditatem, nihil nec præstare nec auferre posse videatur ipsa fortuna? Ubi de fovendo scelere utili agitur, suæ non deerunt artes hominibus maledicendi nocendique peritissimis. Occultis igitur quibusdam molitionibus effecerunt, ut sub nomine illustrissimi qui tunc erat Galliarum cancellarii, quique ob ingravescentem ætatem, & fractas senio vires, ejusmodi negotiorum exiguam, aut potius nullam curam gerebat, sacri consistorii apparitor conferret se ad ædes typographi, vel ab eo exhiberi sibi peteret exemplaria libri, quo traditio

ditio Romanæ Ecclesiæ circa Simoniam exponitur: paret typographus, quid enim aliud agat, ubi vis imperat legibus armata, & partem exemplarium, quæ ad manum habebat, exhibet: hæc apparitor avehit, cætera non exhibita vetat distrahi. Quidam ex Joannis Launoii amicis facto tam novo, tamque inusitato, nonnihil conturbati querelas suas deferunt ad Abbatem, quem rerum istarum procuratio spectare putabatur. Nihil ille respondet quod faciat ad rem; nihil in libro notat, quod aut falso aut temerè scriptum sit. In unum ait spre- tam in eo edendo fuisse illustrissimi cancellarii parentis sui dignitatem, quando ejus destitutus privilegio, & solo judicis Urbani permissum munitus prosteret. Erat hoc in more positum apud nos, estque adhuc usu ferè quotidiano usurpatum, ut qui compositum à se librum prælo committi velit, solâ ad id egeat prætoris permissione, quâ fretus exemplaria liberè distrahat, nec manum iis injici reformidet. Hæc consuetudo, ubi de aliis agitur, placet; ubi de Launoio agitur, non placet. Lex illi conditioque nova imponitur, & durior quàm cæteris. Quinquaginta librarum multa ejus typographo indicitur, si avecta exemplaria reddi sibi velit, licentiàmque fieri, ut quæ avecta non fuerant, venalia habeat. Multam solvit typographus, per vim licet
&

& injuriam indictam. Et tamen avecta exemplaria contra fidem datam retinentur, reliquorum prout libuit distrahendorum ei fit licentia. Rem non aliter interpretari poterat Launoius, quàm in injuriam sibi paratam ab iis, qui fœdas lucri ex rebus sacris captandi artes resectas, omnèque provisionum ordinationumque commercium audaciùs à se damnatum dolerent. Sed eam seu injuriam seu vim eâ æquitate patientiâque tulit, quâ ferre par erat pectus verè Christianum.

Paucis post mensibus elapsis, aliud quid acerbi ei contigit. Stato cujusvis hebdomadis die solebat manere domi, & plurimos amicorum excipere, qui eò conveniebant partim ut eum salutarent, partim ut consulerent de rebus theologicis, vel quas elucubrasset, nondumque publicasset dissertationes, perlegentem & exponentem audirent. Hoc cœtu nihil nec magis innoxium cogitari poterat, nec magis purum. In eum non admittebatur nisi quem nota eruditio, fides, morumque gravitas commendabat. Nihil in eo agitabatur, nisi quod pertineret ad agnoscendam amplectendamque veritatem, ac ad virtutum omnium amorem in animis accendendum conferret. Huc licet docti omnes proliques accederent, nemo tamen inde nisi seipso & doctior & melior, & ad operam Ecclesiæ,

clesiæ, regno, regique navandam promptior & paratior extitit. Hi tamen viri adducuntur in suspensionem eo colore, quod omnis in regno metuenda sit hominum in unum coeuntium multitudo, præsertim si sint animi erecti, & ad adulationem, fœdâque servitutem minime nati. Itaque statuitur cœtum hunc dissolvendum esse. Propterea arcessitur Launoïus ab uno regis ministris, excipitur honorifice, laudatur ab eruditione singulari, & ab opera strenuè navata in vindicandis juribus Imperii, simul & Sacerdotii: tum ei subindicatur, facturum cum rem ob certas rationes gratam Regi, si intra opportunum sibi tempus, & tantum quantum ipse judicasset, dimitteret qui ipsum adire solebant viros doctos, eosque in posterum de rebus theologicis secum collocuturos excipere desineret. Paruit ille libenter & festinanter, nec ullâ interpositâ morâ, quod sibi Regis nomine nunciatum fuerat, amicis significavit, nè cum imposterum convenirent. Fuerunt tum ex illis tum ex aliis non pauci, qui molestè ferrent, quique non sine stomacho conquererentur, dicerentque id omne tribuendum Archiepiscopo Parisiensi, qui cum in Aula plurimum posset, id curaverat in gratiam eorum, qui novis indies fucis nativum Theologiæ colorem inficiunt, dolentque artes suas à Launoïo propalari. Nonnulli

nulli multa congerebant in Archiepiscopum, palàmque dictitabant eum, cùm privato nomine Launoio obstrictus esset, gratiam ei debuisse referre potius, quàm injuriam inferre. Hos animorum motus utcunque sedabat Launoius, reique acerbitaltem, benignâ ut poterat interpretatione leniebat. Abstinebat ipse semper ab omni atrocitate verborum, Archiepiscopum nec incusabat ipse, nec incusari ab aliis, carpi-ve coram se patiebatur. Sed tamen cùm vir esset candidissimi pectoris, diffiteri non poterat, quin si id præstitisset Parisiensis præsul, laboraret vehementer ingrati animi vitio, quo cætera omnia facillè continentur. Qui id mali occultè adversus Launoium moliti fuerant, triumphare inter se jam posse arbitrabantur, tanquam de subacto hoste, cui omnem pugnandi seseque defendendi facultatem eripuissent. Sed non multò post patuit quàm inanis fuisset ista jactatio, quando Launoius studiis ut priùs semper intentus, Gymnasii Navarræ historiam regio privilegio munitam, & serenissimo Delphino dicatam publici juris fecit. Opus est mirâ rerum copiâ & varietate refertum, quo vir animi imprimis grati, amplum præceptoribus suis impensæ erga se curæ pretium solvit. Nihil regiæ huic domui contingere poterat optatius, quàm ut tot clarorum virorum, qui ipsi

ipsi decori & ornamento fuerant, nomina ab oblivione vindicarentur, & id qui præstaret, eadem operâ immortalem sibi laudem compararet. Hanc provinciam fortitus Launoïus ita obiit, ut celeberrimis Navarræ Theologis admixtus agnoscat, & Gersonibus, Clemangis, Almainis, Clitovæis, Spencæis, Sanctissisque conferendus. Hoc in opere cùm plura sint quæ suspiciam, tum illud præ cæteris admiror, quod cùm ipse quod tractabat argumenti serie adductus esset ad verba facienda de quodam socio Navarrico, à quo fuerat olim media in collegii aula appellatus duris, vitia ejus quæ probè nôrat tacitus præterit, exiguas virtutes exornavit vehementius quàm sentiret.

Pauci dies effluxerant, à quo historia hæc publici juris facta terelatur cruditorum manibus, & debitis laudibus celebrabatur, cùm Launoïus à Dominico Galeſio Rubensium Episcopo laceratus, alium adhuc laborem subire coactus est, ad infcitiam ejus refellendam, & audaciam retundendam: huic titulum esse voluit, *Indicis locupletissimi erratorum in libro scriptoris Itali contentorum*. Hunc titulum identidem respiciens accuratissimus Theologus, totus fuit in recensendis imposturis transalpini Doctoris, & in indicandis injuriis quas sanctis patribus, œcumenicis conciliis, Romanis Pontificibus,

D

cla-

clarisque quibusdam Theologis intulerat. Aliud intra hoc in opere requiras, cujus accessitas nulla incubuisset Launoio, siquid suo bonæ fidei & eruditionis Galelius adhibuisset.

Ultimam huic operi manum vix admovebat Launoius, cum aliud aggressus est impetitus à novo adversario fratre Alexandro, Dominicanorum Ordinis Theologo, qui annatas à Simonie labe liberandas susceperat, & summam theologicam Thomæ Aquinatis tanquam vero ejus auctori asserendam, ad calcem penè producta erat Launoii responsio, & prælo committi cœpta, cum repente morbo corripitur, quem & brevem & lethalem fore conjiciunt qui aderant. Ille nihil turbatus metu mortis, quam diuturnâ assiduâque meditatione præceperat, accessit virum religiosum ex Minorum Ordine, intimis ei conscientie referat aditus; tum sacram synaxim, unctionemque infirmorum recipit de manu proprii sacerdotis, & corpore vi morbi, senio, longoque labore consumpto, defectus animam Deo placide reddit.

Eopene meminerit adversaria ejus, scriptaque omnia, ex eius conclavi ablata sunt, & in aliam ardem quæ incolabat partem delata. Id ita fieri testamento non caverat; an olim viri voce statuisset, non constat; qui allerunt credi volunt non alio
con-

consilio à se asservari, quàm ne tot egregia viri præstantissimi monumenta intercidant. Faxit itaque Deus hæc ut prodeant aliquando è tenebris, nec semper utilitati publicæ, cui ab auctore consecrata fuerant, subtrahantur.

Corpus Launoii elatum est maximà frequentia, doctorum præsertim & proborum tanti viri jacturam lugentium, & sepultum in Oratorio Minimorum, ut ipse testamento caverat. Illud condiderat undecim ante obitum annis, in eoque velut in fideli speculo veram morum suorum imaginem expresserat. Elucet primà fronte opum ille contemptus, quem totà vità constanter retinuit, quando præfatur idèò testaturum se de re tenui, quoniam à quo adnotus fuerat studiis sublimioribus, singulari Dei beneficio, intellexerat facilius esse homini Christiano bonis carere, quàm iis rectè uti. Deinde emicat in agnatos pietas singularis, non quam negaret sibi causam esse testandi, aut quà indivisum patrimonium habere voluisset, ut olim Satyrus Mediolanensis præsulis frater, sed qua patrimonii & hæreditatis omnis usum, & fructum fratribus nepotibusque reliquit adolescens, proprietatem consignavit senex. Apparet etiam eximia servuli cura, cui supellectilem curtam illam quidem, & vestes simplices cum certa pecuniæ summa legavit. Enitet &

charitas in pauperes, quibus nummos pro rei suæ modulo distribui jussit. Deniq; gratus & liberalis ejus animus spectatur erga Minimorum conventum, ubi rem sacram Dominicis Festisque diebus facere consueverat, cuique ideo ducentos nummos aureos, ritualia sua omnia, & mediam reliquorum librorum partem legavit, càm alteram Laudunensium clericorum seminario reliquisset. Horum legatorum præstationem, testamentique executionem commisit illustrissimo viro Nicolao Camusio, subsidiorum curiæ principi, veteri & omnium horarum amico, cujus fidem, firmitatem, & constantiam longo usu perspexerat. Hanc provinciam ne recusaret vir illustrissimus, certum illum fecit Launoïus, plus penes se post obitum signatæ pecuniæ repertum iri, quàm præstandis legatis requireretur; & revera longe plus repertum est, plûsq; quàm Launoïus ipse repertum iri crederet. Sed id tantum abest ut ei vitio verti possit, quò potius laudi duci debet, càm illud omne quantumcunque fuerit, non avara manus allervasset usquum, sed contemptor opum animus domi projectum oblivioni pene dedisset.

Illud sibi ab amico clarissimo negotium datum ultro suscepit, & diligenter administravit illustrissimus Camusius, nec legata præstare contentus, & cætera exequi quæ
te-

testator mandaverat, perenne suæ erga illum observantiæ monumentum relinquere voluit, eoque consilio, titulum ejus tumulo inscribendum componi curavit à clarissimo viro———Clemente, subsidiorum curiæ exsenatore conceptum, in hæc verba :

D. O. M.

*Hic jacet Joannes Launius Constantiensis,
Parisiensis Theologus :*

*Qui Veritatis Assertor persequens, Jurium
Ecclesiæ & Regis æcerimus Index, vitam
Innoxiam exegit :*

*Opes neglexit, & quantumcumq; ut reliquum
Suis habuit :*

*Multa scripsit nullâ spe, nullò timore :
Optimum famam maximamque venerationem
Apud probos adeptus.*

*Annum septimum & septuagesimum excessit :
Animum Christo consignavit die 10. Martii,
Anno 1678.*

*Hoc Monumentum Amico jucundissimo poni
curavit Nicolaus le Camus, supremæ Sub-
sidiorum curiæ Princeps.*

Probato hoc Titulo, confert se illustrissi-
mus Camus ad ædes Minimorum, inspe-
cturus quo loco maximè commodo poni

posset. Tunc quidem per Minimos visum est non stare, quin res ad exitum perduceretur, exemplum tamen inscriptionis petiverunt: ubi illam expenderunt, attulerunt præpositi sui generalis literas, quibus renunciabatur, nec probari nec recipi à se posse inscriptionem, quâ Launoio laus defensæ perpetuò veritatis, & optimæ famæ, maximeque venerationis apud probos quæsitæ tribuatur. Postea vetitam sibi prædicarunt regiâ simul & sacrâ auctoritate, ne ullum apicem in capella sua extare sinerent; quo Launoii nomen commendaretur. Sic viri illi voto ac professione religiosi, se beneficii recentis immemores prodiderunt. Sed huic immuni vitio declarando si diutius immorer, vereor ut ejus turpitudine fœdetur oratio, quæ tota præclari viri laudibus celebrandis dicata est. Careat itaque ille sepulchri titulo, quem ingrati negaverunt, non cariturus præconio immortalis, quod integri justique æstimatorum rerum per omnes ei ætates repetituri sunt.

Erunt fortassis qui optant scire aliquid de privatis ejus moribus, & vita interiori. In quæram ego gratiam pauca addam: Sic etiam Launojus instituerat, nullam ut ejus partem perire pateretur. Etiam dum per urbem iter agebat, aliquid meditabatur, & aut lecta nuper memoriâ repetebat, aut
mox

mox scribenda volvebat animo & disponebat. Surgebat summo mane, & postquam psalmos hymnóque sacros pro injuncto sibi munere recitaverat, ibadebat ad nonam usque aut decimam: tunc ut plurimum exhibat domo, non ut tempus falleret, & ne quidem ut animum labore defessum honestâ oblectatione levaret, sed ut necessariis erga amicos officiis defunderetur. Erga eos quippe ita erat affectus, non ut eos artificioso quodam sermonis contextu, & affectatâ oris vocisque conformatione captaret; sed ut sincerâ benevolentiae exhibitione, & omni beneficiorum genere dederetur. Nulli unquam defuit, cui potuit adesse: nusquam lætior, quàm si quem qua in re juvisset. Nonnullos Episcopis sibi notis commendatos præfici curavit parœciis, alios in canonicorum collegium adoptari, alios aliis muneribus donari. Fuit etiam qui per eum venit in noticiam eminentissimi Cardinalis D'estrées, cujus ope gerendis principum negotiis adhibitus divitias, dignitatésque consecutus est, quibus ad majores etiam iter facturum se sibi non immeritò sperat. Quicquid Launoii amicis vel prosperi vel adversi accidebat, id omne ille ducebat sum. In secundis non nihil de eorum lætitia, in contrariis plurimum de mœrore decerpebat. Si quem sciret eorum aut orare in foro, aut concionem

habere ad populum, aut Senatorum numero adscribi, aut inaugurari in Episcopum, continuo aderat. Si quem didicerat aut in morbum, aut in aliud quid gravius incidisse, cum statim conveniebat. Si quem morte creptum amitteret, funas comitabatur, & pro mortui dormitione preces omnes fundebat, quæ ad id institutæ & usu receptæ sunt. Si quis devixisset eorum, quos ejusdem studii theologici socios olim, comitesque habuisset, ejus memoriam faciebat ad altare, quod se facturos mutuo sponderant. Apud nonnullos amicorum sæpè prandebat. Henricus Ludovicus Harbert de Montmort libellorum supplicum magister, singularis beneficii loco ab eo olim obtinuerat, ut Dominicis diebus mensæ suæ assideret. Sermones semper in prandio cum viris idoneis eruditi, ut animo magis quàm ventre delectaretur. Et certè salubri & moderato victu potuque utebatur, ut qui intelligeret sibi statim ac de mensa surrexisset, orationi, lectioni, meditationique vacandum. Aut enim typographum suum adibat, operarumque mendas corripiebat, quæ res tediosi simul & accurati laboris plena est. Aut petebat bibliothecam Sancti Victoris, aliâque, ubi exscribebat textus auctorum quos domi non habebat. Hoc labore defunctus, reliquas pomeridianas horas sæpè transigebat

gebat in cœtu doctorum virorum, qui primum Putcanorum fratrum, deinde post eorum mortem Theani musæum frequentabant. Magna in familiari illorum consuetudine Laurolo veritatis cura, & tenax semper, & ubique juris æquique amor. Publico etiam in Theologorum conventu, ubi voces ut & alibi responderantur, sed numerantur; si quid contra recti normam conclusum sentiebat, non assentiebatur; & hac de causa ab ejusmodi comitiis sponte per plures annos absuit. Religiosè cavebat ne disereret de re qualibet theologica, cum eo qui rem illam rem antedidicisset.

Domum quando se recuperat, iterum legebat scribere atque; frequentius preces recitabat, & ut ad obituam mortem, sic ad capiendum somnum se preparabat, exacta repetitione eorum quæ tota die egisset dixissetve. Somno alio & tamen brevi utebatur, post quem ad consuetos labores alacrior redibat.

Elogii Finis.

*Joannis Launcii Constantien-
sis, Parisiensis Theologi,*

*Notationes in Censuram duarum An-
tonii Arnaudi propositionum, qua-
rum una Facti, altera Juris, ap-
pellatur.*

Tertullianus, facultas Theologiæ
Parisiensis, & in eadem magi-
ster celeberrimus Joannes Ma-
jor docent tria, quæ præfationis
locum implebunt. Tertullianus igitur ita
scribit initio libri De Velandis Virgini-
bus; *Veritati nemo præscribere potest, non spa-
tium temporum, non patrocinia personarum,
non privilegia regionum.*

Facultas Theologiæ in tractatu, quem
adversus Joannem Montesonum, Anno Do-
mini 1387. confecit de suis in doctrinæ ma-
teria determinationibus ita censet; *Ad
Doctores facultatis Theologiæ, imò ad unum
Doctorem solum potest pertinere, errores in
fide*

fide doctrinaliter determinare: que doctrinalis determinatio prædicta, per totam facultatem concorditer facta, debet multum reputari. Quibus verbis non obscure significat determinationem, que non est per totam facultatem concorditer facta, non debere multum reputari: id est, apud cordatos & peritos nihil est parum habere ponderis & auctoritatis.

Johannes Major in tert. sent. dist. 37. quest. 26. *Non est (inquit) minus heresis asserere, aliquid esse de fide, quod nullatenus de fide est, quam negare aliquid de fide, quod est de fide.*

Primum autem ex his tribus, quam firma & invicta sit veritas ostendit.

Secundum indicat censuram, quæ à doctoribus facultatis sibi sit concorditer, censuræ nomine indignam esse. Quocirca facultas olim in suis determinationibus consuevit hæc verba solennia adhibere, concorditer, summo animorum consensu, unanimiter, repugnante nemine; ut novit magister quicumque non est in rebus facultatis hospes et peregrinus.

Tertium percellit certos quosdam doctores minime eruditos & indevotos, quorum animi contra doctrinam aliorum exardescunt, & sibi à notis gravioribus inurendis non temperant. Id hominum genus lege talionis plectendum major arbitratur.

tratur. His præmonitis, ceteras in cen-
suram duarum Arnaldi propositionum nota-
tiones subiectum inus.

Notatio Prima.

Censores dam in Arnaldi librum inquirunt è pag. 49, 130, 149, 152. decerpunt multa, ex quibus una facti propositio comparatur. Sed inter decerpendum nonnulli è pag. 140. prætereunt, quod si quid in aliis videbitur offendere, in hoc uno multo magis offendere videbitur. Verba sunt ; *N'estre pas rendre un aussi grand respect à la constitution du Pape, qu'à un decret d'un concile general, que de reconnoître absolument ce qu'il a décidé touchant la doctrine, & de laisser seulement en quelque doute un point de fait, sçavoir si ces propositions sont ou ne sont pas de Jansenius, qui a esté supposé pour véritable, parce qu'on l'avoit ainsi exposé au Pape, sans que le Pape ait d'claré dans sa constitution, qu'il l'a fait examiner, & de protester au même temps, &c.* Si quis fragmentum hoc breve cum illis quatuor, quæ censores describunt, studiosè contendat, inveniet duo : alterum in hoc fragmento brevi contineri quicquid in illis quatuor sat prolixis reprehenditur : alterum, in hoc quædam adjici, quæ si falsa sint, & vera credantur, Innocentio

centio X. insanabile vulnus infligunt, atque illius constitutionem funditus evertunt.

Neque verò afferri petest censores vel fragmentum hoc prætermisissè, quod alia quatuor sufficerent, cum hoc unum sufficiat, & præterea atrocitatis mirum quantum adjiciat, vel oscitanter legissè Arnaldi epistolam, cum oscitans & dormitans sapientia inter pag. 130. & pag. 140. intercipi nequeat, vel fragmenti hujus offensionem Arnaldo condonassè, cum Arnaldus plerisque eorum excipere voluerit, & ii ut non exciperentur in senatu litigaverint, & omni præfationis genere gratiam judicum captarint. Ergo censores fragmentum nostrum delecta operâ prætermiserunt. Sed cum ita prætermiserint, rei veritate convictos fuisse maxime oportuit. Hoc autem cum ita sit, si quod videtur censurâ majori dignius in iis quæ ad propositionem facti pertinent, censores intactum reliquerunt: alia quæ minori censurâ sunt digna, intacta necessarîo relinquere debuerunt. Si quod est magis vituperabile non vituperatur, quod enim minus vituperabile minus vituperabitur. Hoc totum, ut quis declinet, sui facit deorsum vertat omnia, & cornicum oculos conligat necesse est. Cæterum in hac notatione, ut apparet, duo perficiuntur: censura propositionis facti tanquam necessarîo labefactata moles concidit,

cidit, & constitutioni Papæ fides & auctoritas detrahitur.

Notatio Secunda.

In censuræ contextu receditur ab illo celebri facultatis theologicæ ritu & more, quo scribitur concorditer, summo animorum consensu, repugnante nemine, pronunciatum esse de scriptis cujuscumque judicium. Sic autem se habet censuræ contextus: *Quibus auditis sacra facultas de re tota per duos menses integros habitis ferè quotidie apud eandem Sorbonam solennibus comitiis deliberavit, & post accuratam disquisitionem, tandem decrevit priorem illam questionem sive propositionem, &c.* Hoc loco celeberrimus ille facultatis theologicæ ritus ac mos desideratur. Ritum porro ac morem fuisse celeberrimum docent censuræ, quæ diversis temporibus editæ lucem aspexerunt. Sic edita Anno Domini 1631. censura, quâ libri Anglici duo percelluntur. Sic edita Anno 1611. censura, quâ Philippi Mornæi mysterium iniquitatis damnatur. Sic edita Anno 1610. censura, quæ lata est contra impios & execrabiles Regum ac Principum parricidas. Sic edita Anno 1554. censura, quâ institutio Societatis Jesu reprobat. Sic edita Anno 1552. censura, quâ

quæ certæ quædam Caroli Molinæi propositiones notantur. Sic edita Anno 1526. censura, quâ Colloquiorum Erasmi lectio prohibetur. Sic edita Anno 1521. censura, quâ Lutheri dogmata profligantur. Sic edita eodem anno censura, quæ certæ quædam Hieronymi Clitevæi theses censeantur. Sic edita Anno 1512. censura, quæ propositæ ab Ecclesia Parisiensî quæstiones nonnullæ afficiuntur. Sic edita Anno 1497. censura, quâ propositæ à Carolo Rege quæstiones afficiuntur. Sic edita circa illud tempus de maculata virginis conceptione censura. Sic edita Anno 1429. censura, quâ Joannis Sarraceni propositiones condemnantur. Sic edita Anno 1414. censura in Joannis Parvi doctrinam de tyrannis occidendis. Hæc pauca de multis, quibus ritus ille ac mos celebris confirmatur. Et si quæ sit censura, decretum, vel deliberatio, in qua memoratæ non habeantur formulæ ex adjunctis facile colliguntur.

Notatio Tertia.

In censuræ contextu receditur ab illa consuetudine laudabili, quâ facultas magistri unius vel alterius, vel certe paucorum dissensionem exprimit. Ut fallatur nemo, atque ut quàm certa sit illius determinatio

cognoscatur. Sic imprimis docet facultatis determinatio, quæ Anno Christi 1250. facta est, & de qua Cardinalis Annibaldus apud Joannem Bediaillum, in libro de libera auctoritate audiendi confessiones sic loquitur: *Semel requisiti magistri Parisienses, tam in Theologia quam in Decretis, in hoc consenserunt, & scripto editum fuit, cui omnes prædicti magistri apposuerunt sigilla sua, uno excepto, qui tamen tenori literæ non contradixit, sed sigillum suum apponere noluit.* Deinde idem docet facultatis determinatio, quæ Anno 1490. circa oblatum ei contractum facta est: *Post gravem (inquit) & maturam deliberationem singulorum prædictorum in Theologia magistrorum, visus est omnibus, uno excepto, quod prædictus contractus non est justus.* Tum demum quando non omnes magistri in eandem abeunt sententiam, id curiosè notatur, ut sua rei ad deliberandum propositæ veritas constet. Anno 1386. Lutetiæ disputatur de loco ubi cor Regis Philippi III. humaretur: hinc prædicatores apud se, inde Sandionysiani Monachi apud se quoque humandum cor Regis contendunt. Quæstio hæc à consultis doctoribus Theologiæ concorditer decisa non fuit. Philippus Rex quartus pauciorum, non plurium sententiam est secutus. Rem accuratè tradunt Guillelmus Nangius & Joannes Victorinus. Ille in vita Philip-

pi tertii: *De quo postea (inquit) fuit determinatum Parisiis per plures magistros Theologia.* Hic eadem penè verba repetit in memoriali historiarum ad Annum 1386. *De hac disensione determinatum fuit postea Parisiis in scholis, à plurimis magistris in Theologia, quod ipsum cor neque rex, neque ipsi monachi darent, nec prædicti fratres sine dispensatione Papæ possent aliquatenus retinere; regiâ tamen auctoritate prævalente, dictum cor sepultum est apud fratres Predicatores, corpus apud Sanctum Dionysium humatum.*

Notatio Quarta.

In negotio hujus censuræ id factum est, quod exemplo apud facultatem omni caret. Nusquam enim est auditum, nusquam visum editam fuisse censuram, dum magistrorum pars tertia repugnaret. In hac edenda censura magistri non erant ducenti, & ex iis septuaginta duo restiterunt & contradixerunt. Hoc est, adhuc pars plusquam tertia magistrorum. Hanc censendi novitatem exposuisse, censuram profligasse est. Antiquitus in facultate non aderant septuaginta duo, cum illa censuras edidit, quæ apud omnes magno in honore ac pretio fuerunt. Una omnium instar erit, ea scilicet quæ Joannis 22. placitum de

de visione Dei notavit. Hac in re facultas ipsa sibi testis est in tractatu, quem adversus Joannem Montefonum composuit: *Item prædicta facultas hoc licitè potuit contra Joannem summum pontificem; igitur à fortiori contra suum subditum & inferiorem, assumptum patuit Joannis 22. tempore, quia sicut refert Nicholaus de Lyra, in tractatu suo de visione beatifica, ferè quadraginta dictæ facultatis concorditer determinarunt contrarium illius, quod Papa publicè assererat.* Hæc ergo censura, quæ tot magistris repugnantibus confecta est, nihil unquam fidei ac virium accipiet, usque dum illustri quodam facultatis exemplo, aut certâ ratione confirmetur.

Notatio Quinta.

Hic conficiendæ censuræ modus non solum in facultate novus & inusitatus est, sed etiam in conciliis generalibus, quæ ab Ecclesia in auctoritatem admittuntur. Cum enim de fide tractarunt concilia, nihil unquam definierunt cui antistitum pars non dicam tertia vel quarta, sed quinta repugnavit.

Apud Socratem fidei, quæ à Nicæna Synodo constituta est, quinque tantum Episcopi resisterunt: quapropter hic auctor

Nicænæ Synodi fidem cùm à multitudine consentientium Episcoporum, tum à paucitate dissidentium commendat, l. 2. c. 5. *Hanc (inquit) fidem approbârunt trecenti decem & octo Episcopi, eiq; omnes assensi sunt; & uti scriptum est apud Eusebium, consentientibus animis opinionibûsque subscripserunt, quinque solum exceptis, qui hanc vocem ὁμοούσιον, id est, consubstantiale repudiârunt, Eusebio videlicet Nicomediæ Episcopo, Theognide Nicæ, Mari Chalcedonii, Theonâ Marmarica, Secundo Ptolemaidis.*

Socratem Theodoretus imitatur, l. 2. hist. c. 5. *In numero eorum quos iste recensuit, & qui Ario favebant, erat Eusebius Episcopus Casaræ, Laodiceæ Theodotus, Paulinus Tyri, Anazarbi Athanasius, Gregorius Beryti, & Ætius Lydde Episcopus.*

Deinde c. 7. *Trecenti decem & octo Episcopi ibi in unum concenerunt: & post alia, at quamquam maxima pars concilii verbis ejus obtemperavit, & mutuam concordiam, doctrinâque sanam, amplexata est; tamen pauci quidam, quorum supra feci mentionem, & præter eos Menophantus Ephesus, Patrophilus Scythopolitanus, Theogonius ipsius Nicæ Episcopus, Narcissus Episcopus Neroniadis, & cum his unâ Theonas Marmaritanus, & Ptolemaidis Egyptiorum secundus, Arii patrocinio suscepto doctrinæ Apostolicæ contradixerunt. Quinetiam fidei formulam, quam composue-*
rant,

rant, concilio proposuerunt, quæ ut primum perlecta fuit, quoniam eam omnes adulterinam & commentitiam esse vociferabantur, illico discerpta est, ac cum ingens tumultus esset contra eos concitatus, & omnes eos ut pietatis proditores insimularent, metu perculsi exsurrexerunt, atque ipsi primi omnes una, solis Secundo ac Theona exceptis, Sententiam excommunicationis contra Arium pronuntiaverunt; quocirca impio illo & ecclesiâ exturbato fidei formula, quæ adhuc in Ecclesiis servatur communi consensu composita, & subscriptionibus omnium confirmata, concilium dimissum est. Socrates & Theodoretus primò non dissimulant nomina Episcoporum, qui à Nicæna fide discreparunt; deinde eos in parvo numero fuisse tradunt. Tum in eo maxime laborant ut appareat, fidei formulam communi omnium assensu conditam esse. Res contrario modo se habet in censura, quæ in propositiones duas Antonii Arnaldi lata est. Dissimulantur nomina magistrorum septuaginta duo, qui censuræ oblocuti sunt. Non dicitur censura paucis doctoribus exceptis condita fuisse, contemnitur communis magistrorum assensus. Cum igitur censura hæc contrario modo se habeat, ac Nicænæ fidei formula, quâ ratione quis impedit, quominus contrario modo accipiarur?

Nunc expendenda est controversia illa, quæ in Chalcedonensi concilio fuit inter Ægypti Episcopos decem, & reliquos concilii patres sexcentos & viginti. Ex actione quarta; *Hieracius* reverendissimus Episcopus Ægypti, & ceteri reverendissimi Episcopi Ægyptii, per eundem *Hieracium* dixerunt, Si quis præter ista quæ à nobis in petitionibus porrecta sunt, sapit *Eutiches*, sive alter aliquis, anathema sit. De epistola autem sanctissimi & Deo amantissimi Archiepiscopi Romani Leonis, sciunt omnes sanctissimi patres nostri, quia in omnibus expectamus sententiam sanctissimi Archiepiscopi, & petimus vestram clementiam expectare præsidis nostri sententiam, quia eum in omnibus sequemur. Nam & sanctissimi patres, qui in Nicæa congregati sunt 318. hanc regulam dederunt, & ut sequatur omnis Ægyptiaca regio Archiepiscopum magni nominis civitatis Alexandrina, & nihil absque ipso agatur ab aliquo ei subjacente Episcopo. *Eusebius* reverendissimus Episcopus dixit, mentiuntur.

Et post alia cum urgentur Epistolæ Leonis subscribere, Reverendissimi Episcopi Ægypti clamaverunt, extra voluntatem Archiepiscopi nostri non possumus subscribere. *Aracius* reverendissimus Episcopus *Ariarathie* dixit, Incongruum est universalem synodum præmittere, & in unam personam attendere, quæ susceptura est Episcopatum Alexandria

magna civitatis. Et post pauca, Petimus ut non eis concedatur, sed ut consentiant epistola, aut regularem damnationem suscipiant, & cognoscant quia excommunicati sunt. Et post alia, Quia verò Episcopi nostræ regionis nimis multi sunt, non possumus pauci numero illorum personas suscipere. Petimus autem vestram sublimitatem, & hanc sanctam & magnam synodum, ut miseriamini nobis, & expectetis nostrum Archiepiscopum, ut secundum antiquam consuetudinem illius sequamur sententiam. Quod si extra voluntatem præsidis nostri aliquid faciemus, sicut præsumptores, & non servantes secundum antiquam consuetudinem, omnes Egyptiacæ regiones insurgent in nos. Et post alia, Cecropius reverendissimus Episcopus Sebastopolis dixit, Universalis hæc synodus Egyptiaca (regione) major est, ac fide dignior, & non est justum decem hereticos audiri, & præmitti mille ducentos Episcopos. Et post alia, Eusebius reverendissimus Episcopus Dorylai dixit, Procuratores sunt isti omnium Egyptiorum, & debent universalem synodum sequi. Lucentius reverendissimus Episcopus Vicarius sedis Apostolicae dixit, Si errant doceantur per vestram magnificentiam, quia non possunt decem homines præjudicium facere synodi sexcentorum Episcoporum, nec catholice fidei. Reverendissimi Episcopi Egyptii clamarent occidimur, miseremini nostri. Et post alia, Fiat hic Archiepiscopus, & subscri-

bimus, & consentimus. Misere mini cano-
rum nostrorum. Detur hic Archiepiscopus
Anatolius, quia talis consuetudo in Aegyptiaca
regione obtinuit, ut omnes Episcopi obediant
Archiepiscopo, non quia non obtemperamus sy-
nodo, sed quia occidimur in patria. Misere-
mini nostri. Et post alia, Novit consuetu-
dinem Archiepiscopus Anatolius. Hic sumus
usque dum fiat Archiepiscopus. Et post alia,
Date Archiepiscopum, & si contradixerimus
punite nos. Consentimus his quae decreverit
potestas vestra, non contradicimus. Sed eligi-
te Episcopum: hic expectamus usque dum or-
dines omnes reverendissimi Episcopi clamave-
runt, Subscribant damnationi Dioscori. Judi-
ces & senatus dixerunt, Quoniam reverendissi-
mi Episcopi Aegyptiorum, non ut repugnantes
catholicae fidei subscribere in presenti, distule-
runt epistola sanctissimi Archiepiscopi Leonis,
sed dicentes consuetudinem esse in Aegyptiaca
regione, extra sententiam & jussionem Archie-
piscopi nihil tale se posse. Poscunt autem sus-
stineri se donec consecratur Episcopus, qui or-
dinandus est magna civitati Alexandriae, rati-
onabile nobis, ac clemens apparuit esse, ut in eo-
dem habitu expectent in regia civitate, & di-
tationem habeant usque ad ordinationem Ar-
chiepiscopi magna civitatis Alexandriae. Pas-
chidinus reverendissimus Episcopus, vicarius
Apostolicae sedis, dixit, Si praeceperit gloria ve-
stra, & juberis illis aliquid praestari humanita-

ris fidejussoribus datis, non exeant de ista civitate quamdiu Alexandria Episcopum accipiat. Iudices & Senatus dixerunt, Sanctissimi Paschasini sit firmum iudicium: unde permanentes in proprio habitu reverendissimi Episcopi Aegyptiorum, aut dent fidejussores, si hoc est illis possibile, aut per sacramentum eis credatur, quia expectant ordinationem futuri Episcopi magne civitatis Alexandriae.

Ex his quæ paulo longiora descripsi perspicuè constat, synodi partem majorem minori; id est, sexcentos viginti Episcopos cecidisse decem Episcopis, qui non antè voluerunt epistolæ Leonis, & damnationi Dioscori subscribere, quàm Episcopus Alexandriae constitueretur. Aegypti duntaxat veterem afferebant consuetudinem, quæ quamvis initio penè rejiceretur ab omnibus, ea nihilominus tandem effecit, ut quod enixè postulabant obtinuerint. Sic concilii pars minor majori cum ratione obstitit, & major minori cum eadem ratione consensit. Hæc est igitur concilii persuasio, ut in iis potissimum quæ ad fidem pertinent, communis omnium assensus requiratur.

Huc accedit Vigilius Papa in epistola, quam Italiae clerici Legatis Francorum Constantinopolim euntibus dederunt: *Et quantevis nec hoc quod Papa fecerat acquieverunt Afri & Illyriciani, atque Dalmata sacerdotes*

dores recipere; tamen cepit iterum sæpe dictus
 beatissimus Papa Vigilius ad hoc compelli, ut
 absolute ipsa capitula sine Synodi Chalcedonen-
 sis mentione damnaret. Sed Papa non acquie-
 scens hoc facere, & videns se nimium ingra-
 vari, dixit tunc serenissimo principi, Veniant
 hic fratres nostri ex omnibus provinciis, quini-
 ant seni Episcopi, & quicquid sub tranquilli-
 tate tractatu habito omnibus visum fuerit, cum
 pace disponemus. Quia sine consensu omnium
 ista, quæ & Synodum Chalcedonensem in dubi-
 um venire faciunt, & scandalum fratribus meis
 generant, solus facere nullatenus acquiescam.
 Notentur hæc duo quæ Vigilius inculcat,
Quod omnibus visum fuerit cum pace dispone-
mus: Sine consensu omnium solus facere, quæ
 volebat Justinianus, nullatenus acquie-
 scam. Sed persuasio hujusmodi, & Papæ
 Vigiliæ commonitorium defuit iis, qui ma-
 gistri cum adhuc non essent numero ducen-
 ti, censuram magistris septuaginta duobus
 invitis & repugnantibus condiderunt; qui
 autem in condendis ejusmodi censuris ad
 synædorum & patrum regulam non sapi-
 unt, eos admodum sapere, & quæ determi-
 nant cordatis atque cruditis hominibus
 arridere, atq; ætatem ferre posse quis pro-
 baret? Quicquid id est, censura lucenti in
 duabus synodis universalibus Soli non pri-
 us opponetur, quàm ad exitium usque læ-
 datur.

Notatio Sexta.

Qui magistrorum numerus in censuram ruit, id observare neglexit, quod non solum facultas Theologiæ, sed & concessus cunctis, sive sacer sive profanus, semper observavit. Qui magistri vel iudices pronunciant, comitiis quæ super uno, & eodem negotio celebrantur, universis interfunt, nec pronuntiarent nisi prius ab initio ad finem usque intersuissent. Debet alter alterius audire sententiam, & collatis inter se consiliis & rationibus, tum demum perspicere quid bene atque e republica stabilendum sit. Hunc tractandi modum asserit communis naturæ sensus, quotidianus confirmat usus, & docet insita & quali consignata notio in animis hominum, etiam gentium immanitate barbararum. In hunc tractandi modum egregius est Vigilius pontifex, in suo de tribus capitulis constituto, cujus fragmentum aliquod huic Notationi subijciam. At verò & magistris uni non comitiis cunctis, sed aliquibus duntaxat interfuerunt, alii tardius ad ea venerunt, quidam sat citò; sed dicta statim sententiâ foras exiverunt, atque unde perfecti erant, reverterunt. Non admodum multi ab initio usque ad finem comitiis omnibus

nibus adfuerunt. Quo modo perfectum est ut numerarentur, non ponderarentur voces contrà quàm in omni doctrinæ judicio fieri oportet. Nam diligenter videndum est utrum voces scripturâ & traditione duobus Theologiæ veræ principiis nitantur. Quod nisi perfectè nitantur incertæ sunt & caducæ, nec ad asserendam in religione veritatem conducunt. Nam ut ait Joannes Rossensis in Anglia martyr, *Quirationes invalidas & inefficaces assert, perinde est ac si nullas attulisset : imò longè fuisset ei satius nullas adduxisse. Qui suam opinionem rationibus munit, quæ palam sunt invalide, nulliusque extant roboris, profectò seipsum prodit hallucinatum fuisse, atque fallacibus inductum rationibus, ut ita opinaretur. Summeque ita errorem ipse manifestum facit, quando cunctis apertissimè liquet, eam omni solidâ carere basi. Quæ spectant ad fidem nostram ea nequaquam ex humana voluntate pendent. Quis enim ex assertionem quæ falsa sit vel hæretica veram vel catholicam, quis ex assertionem quæ vera sit aut catholica, falsam aut hæreticam efficiet? Ne mundus quidem totus id efficiet unquam. Memini cum à Parisiensi Episcopo & inquisitore fidei damnatum est Joannis Parvi dogma, magistros sigillatim conveniisse apud Officialem, & quid de eo sentirent deposuisse. Sed imprimis jurati sua scripto suffragia reliquerunt,*

querunt, quæ ita inter se conferri, & auri-
ficis statera, non populari trutinâ exami-
nari poterant. Deinde ad consultatio-
nem tantum vocabantur ab iis, qui postea
ut iudices pronunciârunt. Sed in censura
propositionum Arnaldi res aliter se habu-
it. Doctores qui velut desultorii incur-
rerunt in comitia, nec pro more antiquo
jurati erant, nec suas scripto sententias
reliquerunt, nec ad consulendum tantum,
sed etiam ad iudicandum venerunt. Quod
discriminis genus impedit, quominus ex
facto tali delatrix censuræ notatio hæc no-
stra repellatur. Quærendum est aliud
præsidium, quo censura ab ista perniciæ se
defendat. Expecto usque dum inventum
fuerit, atque id perfecerit, quod perfici
summopere optarem. Reliquum est ut
Vigilii locum describam: *His igitur disposi-*
tis, aptavimus quidem, venerabilis Impera-
tor, sicut frequentissimè supplici prece poposci-
mus, eundem ad quemlibet Italiae locum, aut
certè ad Siciliam, & convocatis ad nos Afri-
cana, & aliarum provinciarum Latina lingua
sacerdotibus, vel Ecclesiæ nostræ sacratis ordi-
nibus, secundum consuetudinem tractaremus,
& de questionibus trium capitulorum pietati
vestræ redderemus plenâ deliberatione respon-
sum: quod quia fieri serenitas vestra non an-
nuit, hoc iterum noscitur constitutum, ut obla-
tis à nobis mansuetudini vestræ nominibus de
su-

supradictis provinciis, qui nobiscum ad tractandum adhiberentur antistites clementia vestra faciat advenire: cui dispositioni item præbimus Ecclesiastica pacis amore consensum. Postea verò hoc magis cum consensu fratrum nostrorum, nostrarum partium Episcoporum, nuper ante sanctum Paschæ diem pietas vestra constituit, ut exaquo numero his pontificibus, qui in Constantinopolitana urbe præsentibus sunt, de tribus capitulis ex quibus questio vertitur, secundum superius designatam fratrum nostrorum Episcoporum professionem deberemus inire tractatum. Sed quia dum ea quæ pro conservanda Ecclesiarum pace cum fratribus nostris fieri, vestrâ dispositione conveniant, festinarem implere, ut adhibitâ salubri deliberatione communiter, & propter informandam universalem Ecclesiam, cunctis quæ inter nos geruntur in scriptis deductis atque jacentibus, nostrum ex his collectum de tribus capitulis in questionem deductis, judicium proveniret: continuo pietas vestra post illud volumen, quod nobis antè multos Paschæ dies, per virum magnificum Theodorum decurionem palatii destinavit, in quo vos interim quid de tribus capitulis sentiretis exponentes, nostrum poscitis dari ex eadem causa responsum. Idcirco; cum fratres nostri neque exaquo nobiscum numero residere, neque in scriptum quæ ageremus vel tractarem redigi paterentur; tanquam, quod absit, non convenientia rectitudini loqueremur,

remur, quæ scribere timeremus. Et post alia; Propositis itaque nobis & diligenter inspectis, in quantum uniuscujusque capituli in questionem deducti ratio postulabat, synodalibus codicibus, atque gestis prolatis, quæ aliis eorundem patrum vel in sanctis quatuor synodis, aut in una earum resedisse monstrantur, synodalibus epistolis inspectis, nihilominus prædecessorum nostrorum sedis Apostolicæ præsulum constitutis, aliisque probatorum patrum necessariis instructionibus pertractatis, si qua de his, quæ in questionem deducta sunt, apud patres nostros examinata fuerint, finita atque disposita memores superius designatarum professionum investigare curavimus.

Notatio Septima.

Censura propositionis alicujus à facultate celebri legitime facta locus est Theologicus, unde recta quædam comparatur ratio, quâ si non omnes, certè facultatis illius alumni tenentur. At locus talis non est censura quælibet, sed ea tantùm quæ communi magistrorum omnium consensu decernitur. Hanc quæstionem ita definiunt, qui de argumentorum in Theologia sedibus tractarunt. Melchior Canus, qui Concilio Tridentino interfuit, l. 8. de locis c. 4. conclusione 6. *Theologorum Scholastico-*

rum etiam multorum testimonium, si alii contrà pugnāt viri docti, non plus valet ad faciendam fidem, quàm vel ratio ipsorum, vel gravior etiam auctoritas comprobavit: videlicet in scholastica disputatione plurimum auctoritas obruere Theologum non debet: Sed si paucos viros modò graves secum habet, poterit sanè adversùs stare. Non enim numero hæc judicantur, sed pondere. Hanc conclusionem probare argumentis non debeo. Nam si quid est accidens, de quo inter omnes conveniat, argumentari non soleo. Perspicuitas enim (ut ait Cicero) argumentatione elevatur. Certè ubi variæ sunt doctissimorum hominum, discrepantésque sententiæ, academicorum temperamentum imitari, & à rebus incertis certam assensionem cohibere debemus. Quid enim est tam temerarium, tàmque indignum sapientis gravitate atque constantiâ, ut idem Cicero elegantissimè tradit, quàm quod non satis exploratè perspectum sit & cognitum, id sine ulla dubitatione defendere? Quo loco sanè arguendi sunt scholastici nonnulli, qui ex opinionum quar in schola acceperunt præjudiciis, viros alias catholicos, notis gravioribus inurunt; idque tantâ facilitate, ut meritò rideantur. Nobis autem schola nostra magnam quidem licentiam dat, ut quoadcunque maximè probabile occurrat, id nostro jure liceat defendere, sed non licet tamen eos, qui nobis sunt adversi, temerè ac leviter condemnare.

Quod

Quod auctor de auctoritate scholasticorum hic concludit, id l. 7. c. 3. de sanctorum patrum auctoritate concluderat: *Plurimum* (inquit) *sanctorum auctoritas*, reliquis licet paucioribus reclamantibus, firma argumenta Theologo sufficere & prestare non valet.

Dominicus Bannez in secundam partem q. 1. art. 8. dub. 3. conc. 1. *Auctoritas Theologorum scholasticorum*, etiam multorum, quando in contrarium sunt viri docti, non plus valet quam vel ratio ipsorum, vel aliquod testimonium Scripturae comprobavit. Hæc conclusio manifesta est, quoniam quando due sint opiniones inter se pugnantes, quarum qualibet rationibus nititur probabilibus, & argumenta adversariorum solvit, habetque defensores v. ros doctos, non est cur huic aut illi parti pertinaciter quis adhareat, propter aliquorum auctoritatem, sed ponderandæ sunt rationes, & secundum vires earum huic aut illi parti fides adhibenda est. Nec interest quod plures in unam partem inclinent, si pauci graves & docti oppositum sentiant. Non enim numero hæc iudicanda sunt, sed pondere. Unde merito reprehendendi sunt aliqui Theologi, qui opinionibus propriis, vel etiam aliorum nimis adherentes, statim contraria dogmata præcipiti quâdam sententiâ, absque sufficientibus rationibus damnant, atque omnia quæ eorum iudicio non consonant, gravioribus censuris incurrunt, idque tantâ facilitate ut merito irrideantur.

Christophorus Gillius l. 1. t. 7. de locis c. 13. n. 2. Dico primò quando inter ipsos doctores, sive sacros, sive scholasticos, sive jurisperitos, est controversia; ita ut ex utraque parte sint auctores probabiles, non sumitur certum argumentum Theologicum, sed tantum probabile, & conveniunt communiter doctores. Fundamentum est, quoniam ubi ejusdem facultatis periti dissident, signum est non esse evidentem consequentiam ex principiis illius: idèque quando doctores catholici dissident circa materiam Theologicam, non sunt evidèntia ac certa testimonia, seu principia fidei, quibus alterutra opinio nitatur, atque adeò tota res est reducenda ad rationem & auctoritatem humanam. Quæ sola non est certum argumentum Theologicum, sed sola vis probabilitatis erit in ea sententia ex auctoritate humana fallibili, quæ eò major aut minor erit, quò doctores qui alteram sequuntur partem, plures ac graviores fuerint. Non enim solo numero res expendenda est; fieri enim poterit ut pauciores, si singuli magnæ auctoritatis sint, reddant sententiam probabiliorem oppositâ, quam plures sequuntur.

Imprimis igitur omnes è schola Theologi in eo concordant, ut velint argumentum inde non sumi Theologicum, quando illi ipsimet in una & eadem tractanda materie dissident, & secum discordant. Deinde in eo quoque conveniunt, quòd in definienda
The-

Theologiæ materia non tam spectandus sit doctorum numerus, quàm pondus rationum quibus doctores utuntur. Unde accidit, ut cùm Theologorum cœtus ad determinandum aliquid aggreditur, expositus non sit iis incommodis, quibus secularium judicium concessus exponitur, quod Plinius Junior conqueritur l. 2. ep. 12. *Præterea, quid publicè minùs aut congruens aut decorum, notatum à senatu in senatu sedere, ipsisque illis à quibus sit notatus æquari? Summotum à proconsulatu, quia se in legatione turpiter gesserat, de proconsulibus judicare, damnatissimeque sordium, vel damnare alios vel absolvere? Sed hoc pluribus visum est. Numerantur enim sententiæ, non ponderantur, nec aliud in publico concilio potest fieri, in quo nihil est tam inæquale, quàm equalitas ipsa. Nam cùm sit impar prudentia, par omnium jus est.*

Hoc profanum cacoethes non agnoscit Theologorum ordo, apud quem tum demum ratum habetur, quod rationum pondus habet, non quod pluribus placet. Sic enim Canus l. 8. c. 4. concl. 2. pronuntiat: *Ex auctorum omnium scholasticorum communi sententiâ, in re quidem gravi, usque adeò probabilia sumuntur argumenta, ut illis refragari temerarium sit.*

Deinde concl. 3. *Concordem omnium Theologorum scholæ de fide aut moribus sententiam*

contradicere, si heresis non est, at heresi proximum est.

Dominicus Bannez loco citato concl. 2. *Quando in aliqua sententia circa rem gravem communiter scholastici conveniunt, argumentum faciunt adeò probabile, ut illis contradicere temerarium valde sit. Et quibusdam interpositis, Circa hanc conclusionem & sequentem animadvertendum est, quòd quando omnes ferè Theologi conveniunt, licet unus aut alter ab aliorum sententia discrepet, nihilominus communis illa opinio in suo manet robore, nisi fortè ille unus tantæ esset auctoritatis, vel probationes adeò validas induceret, ut ejus judicium pluribus aliis equivaleret. Deinde concl. 3. Concors omnium Theologorum sententia de doctrina fidei aut morum, adeò firmum facit argumentum, ut contrarium sentire sit error in fide, aut errori proximum.*

Christophorus Gillius loco jam laudato n. 7. *Dixerim itaque imprimis Theologos de communi consensu asserentes aliquid, tanquam ad fidem pertinens, non reddere ex se propositionem infallibiliter veram, quasi ipsi sint mensura infallibilis veritatis. Dixerim secundo moraliter loquendo, ex vi testificationis suæ præbere gravissimum argumentum fidei, non tamen omnino infallibile, aut logicè loquendo certum: sensus est, cum Theologi omnes sententiam aliquam tanquam fidei dogma proponunt, ex vi hujus testificationis sumi argumentum non logicè*

cè sed moraliter certum. Hic auctor mente quidem & re ipsa cum Banne & Cano consentit, licet videatur ab iis voce atque explicandi modo dissentire.

His porro doctoribus præluxit facultas Theologiæ Parisiensis, cum Anno Christi 1387. scripsit, *Doctrinalem determinationem per totam facultatem concorditer factam debere multum reputari*. Id est, argumentum efficere, cui sine temeritatis vel erroris nota contradici nequeat. Interea tamen indicat doctrinalem determinationem, quæ non est facta concorditer, non debere multum reputari : id est, argumentum non efficere nisi probabile, cui sine temeritatis vel erroris nota contradici potest.

His autem ita constitutis, dubium nulum est quin ea censura, quæ invitis & renitentibus magistris septuaginta duobus edita est, scholam Theologorum oppugnet universam, à doctrina locorum Theologicorum enormiter deficiat, libertatémque scholæ publicam offendat tantum & labefactet, quantum offendere & labefactare possit. Quare non satis perspicio, & devinctum me tenebit, qui efficiet ut perspiciam, quomodo auctores censuræ propositionum duarum Arnaldi non incurrant in reprehensionem, quam apud Canum & Bannem incurrunt, qui audent concordii doctorum è schola omnium sententiæ repugnare.

Notatio Octava.

Inter magistros censuræ prædictæ conditores fuerunt, qui vel ab Arnaldo scriptis prius laceßiti sunt, vel cum Arnaldo inimicitias exercuerunt. Quod certum atque exploratum habetur. Utrum verò si possint esse idonei de adversario iudices, consulendus est beatus Augustinus, qui quos Juliano patres opponit, eos excipi non posse, sic contendit l. 2. contra eundem c. 10. *Verum et si tales non fuerunt in his causis, quas ad se delatas, & inter partes cognitæ cum hic viverent, suo iudicio finierunt, ad hanc tamen causam tales erant, quando de illa sententias tulerunt. Nullas nobiscum vel vobiscum amicitias attenderunt, vel inimicitias exercuerunt, neque nobis neque vobis irati sunt, neque nos neque vos miserati sunt.*

Et quibusdam interpositis docet quâ ratione audienda & retinenda sit adversariorum de adversariis sententia : *Si vestra consideretur paucitas multi sunt, si multitudo catholicorum Episcoporum perpauci sunt, ex quibus Papam Innocentium, & Presbyterum Hieronymum, retrahere fortasse tentabis : istum, inquam, quia Pelagium Cælestiumque damnavit, illum quia in oriente contra Pelagium catholicam fidem piâ intentione defendit.*

Sed

Sed lege quæ dicat in laudem beatissimi Papæ Innocentii Pelagius, & vide utrum facile possis iudices invenire. De illo autem sancto Presbytero, qui secundum gratiam quæ data est ei, sic in Ecclesia laboravit, ut eruditionem catholicam multum in Latina lingua, multis & necessariis literis adjuvaret, non solet Pelagius jactitare, nisi quod ei tanquam emulo inviderit. Sed nolo ex hoc tibi videatur de istorum judicium numero retrahendus. Non enim ejus sententiam posui, quam tempore inimicitarum contra vestrum tenuit, & defendit errorem; sed quam posuit in scriptis suis, liber ab omni studio partium, antequam vestra damnabilia dogmata pullularent.

Auditur ergò, & retinetur Innocentii de Juliano sectatore Pelagii sententia, quia Pelagius Juliani magister Innocentium laudaverat; & nisi laudasset Augustinus, satis innuit à se nec auditum iri nec retentum Innocentii de Juliani doctrina sententiam; quod confirmatur ex modo quem pater æquissimus infumit, ut Hieronymi de Juliano sententiam retineat. *Ego (inquit) sententiam posui, quam liber ab omni studio partium tenuit, non posui sententiam quam tempore inimicitarum contra vestrum defendit errorem.*

Inimicitarum tempus appellat illud, quo adversus Pelagium & Cœlestium scripserat. Non ignoro dici à quibusdam,

exceptioni locum esse cum de personis agitur, sed non esse quando de personarum doctrina tractatur. Hanc distinctionem Augustinus proximè confixit, eaque sponte suâ dissilit. Quæ enim ratio facit ut inimicus de inimici persona non judicet; ea quoque facit, ut inimicus de inimici doctrinâ judicare non possit: quasi verò ulciscendi cupiditas, quæ in inimico præsumitur, & partium studia tantum arderent, cum inimici persona judicanda est, sed statim extinguerentur, cum inimici doctrina judicanda foret. Bardos ac stipites habent homines, quibus hanc insultatam persuaderi posse velint. Præterea, distinctio hæc sic ubi valet & admittitur in judicio, quod de rebus fidei ac morum pronuntiatur, non valet, nec admitti debet. Nam statim atque personæ doctrina catholicæ fidei & bonis moribus contraria judicatur, persona in mortis vexillii discrimen adducitur. Facessat igitur hæc distinctio, quam in Theologorum concessum intulit, non quærendæ vel asserendæ veritatis amor, sed ulciscendæ injuriæ libido. Et certè nescio, an homo verè pius fugientem distinctionem retinere vellet.

Notatio Nona.

Fingamusea quæ Petrus Alliacus ex Seneca retulit in oratione, quam Avenione contra Joannem Montesonum Parisiensis academix nomine coram Clemente septimo instituit, in determinatione Theologica locum habere: *In hac (inquit) causa juxta Senecæ sententiam non quis dicit, sed quid dicit; nec quis prosequitur aut petit, sed quàm justum sit id quod prosequitur aut petit, inspiciendum est.* Non videmus quid ii dixerint, quos tanquam sibi inimicos Arnaldus recusare tentavit. Curandum iis fuit magnopere, ut ulciscendi adversarii suspicionem à se removerent, nec ut removerent aliter fieri potuit, quàm si rationes suas sed efficacissimas, sed ad proscribendam Arnaldi doctrinam idoneas literis mandarent. Tunc non qui dicerent, sed quæ dicerent, ab omnibus inspiceretur. Consilio Senecæ non paruerunt. Videmus quidem qui dixerint, sed quæ dixerint non videmus. In his circumstantiis necessario videnda fuerunt rationum momenta quibus, quæ Arnaldi propositionibus notæ inuruntur, meritò inuri probaretur. Præter generalem probationis istiusmodi necessitatem, quam censoribus inesse, & quam
per

per beatum Petrum iis fuisse impositam facultas non semel agnoscit, specialis quædam Arnaldi adversariis incumbit. Huic autem rei qui resistunt, patrono suo Senecæ resistunt. Quinetiam odii, invidiæ, ultionis suspicionem in se gravissimam residere patiuntur. Hanc necessitatem impositam sibi sensit unus ex iis magistris, quos Arnaldus recusare voluit. Is est Joannes Nicolaus Dominicanæ ordinis professor, qui suum de propositione juris judicium seu censorium suffragium publicavit. Involutus est ac salebrosus commentarius, in quo probra & contumelia passim occupant sedem Theologicarum rationum. Pretiosi nihil è Scripturis & traditione, accersiti nihil habet, quo censorium suffragium confirmetur. Aliud est judicare propositionem hæreticam esse, aliud afferre momenta quibus hæretica probetur. Quare si quis commentarium hunc legat & intelligat, non est enim intellectui facilis, nunquam persuadebitur assertionem, quæ ab illo hæretica censetur, hæreticam jure censendam esse. Ad me quod attinet, si quem ad censuræ odium & contemptum excitare vellem, ei duntaxat consulerem, ut horas aliquot in perlegendo tali commentario collocaret. Propositionem facti intactam reliquit, ratus fortasse eam non esse dignam, qui iniustas ab aliis notas susciiperet.

Notatio Decima.

Notatione octavâ visum est doctores illos, quorum iudicium detrectare voluit Arnaldus distinctionem opposuisse, quâ contendebant inimicos de inimicorum doctrina iudicare posse, quamvis de persona iudicare non possent; sed ii postquam de adversarii doctrina pronuntiârunt, spretâ conscientiæ religione de persona pronuntiare sunt ausi. Tam immanis & cæca fuit ulciscendæ injuriæ cupiditas, ut sibi à tali facinore temperare non valuerint, nec Dei nec hominum de se iudicium reformidârunt: & tamen certissimum est, in eo jura omnia divina & humana subverti. Sed cùm ita subvertuntur, censuram quoque subverti necesse est.

Notatio Undecima.

Antonius Arnaldus, ut censuræ verba ipsa declarant, absens damnatur antè, & à gradu magisterii dejicitur, quàm semel, iterum, & tertio, per facultatis actuarium monitus & advocatus fuerit. Quo in loco ubi humanitas viget, quo in foro, quo in senatu, damnatus fuit unquam, etiam majestatis

statis reus, quin priùs voce præconis ter accersitus comparere noluerit? Nonne capitalium iudiciorum forma hæc præscribitur? Nonne sacri canones eum qui damnandus est, ter quoque advocandum esse præcipiunt? Nonne Parisiensis academia, dum alumnos suos corrigit, sancitas jure civili & ecclesiastico monitiones observat? Observat enimvero, & præstat audire quid Petrus Alliacus academix orator, ea super re Avenione, in consistorio Cardinalium dixerit adversus Montesonum: *Septimum est* (inquit) *quòd postquam universitas & facultas antedicta, quod potuerant & debuerant, quantum in ipsis erat, perfecerant. Postea nuntiaverunt hæc reverendo in Christo Dom. Episc. Parisiensi, judici ordinario in hac parte, & presentatâ eidem scedulâ facultatis prædictæ sibi, prout in similibus casibus fieri solitum est, requirendo supplicaverunt, quatenus super his vellet judicialiter procedere. Octavum est, quòd ad hanc instantiam & requestam dictus Parisiensis Episcopus præcepit, & præcipiendo mandavit, nè prædictus frater, qui adhuc Parisiis præsens erat, ab inde recederet, sed ad certam diem tunc assignatam personaliter compareret, responsurus in aula Episcopali, & coram dicto Episcopo, super his quæ obijcerentur eidem, qui sic judicialiter evocatur per se aut per alium, nullatenus sufficienter comparuit. Ideoque pro prima vice contumaciæ pœnam*

nam incurrit. Nonum est, quòd iterum binâ vice interposito debito temporis spatio, dictus frater citatus fuit, nec comparuit, & sic tertio contumax reputatus est, & excommunicatus. Decimum est, quòd licet his attentis idem Episcopus potuisset contra eum proferre sententiam, tamen adhuc quartâ vice de superabundanti prefato reo aliam dietam assignavit. Censura ergò illa stare non potest, in qua politicae leges & ecclesiastici canones violantur.

Notatio Duodecima.

Censura sic exarata est, ut ab universa facultate Theologiæ processisse videatur: *Quibus auditis sacra facultas de re tota per duos menses integros habitis, ferè quotidie apud eandem Sorbonam solennibus comitiis deliberavit, & post accuratam disquisitionem tandem decrevit. Hæc indefinita propositio, Sacra facultas deliberavit, decrevit; æquipollet universali. Hoc autem à rei veritate mirum quantum abhorret. Nam inter magistros qui censuræ interfuerunt, septuaginta duo contradixere. Verùm ut id quod res est memoriæ proderetur, scribendum fuit: quibus auditis facultatis pars major deliberavit, decrevit. Non est autem scriptum quod verè scribendum fuit,*
nè

nè cognosceretur quod necessario cognosci oportuit, censuram nempe factam non esse concorditer. Hoc enim si semel cognoscitur, auctoritas censuræ in auras evanescit. Quod cum perspicerent qui censuram digesserunt indefinitâ oratione sunt usi, ut lectores piâ & religiosâ caliditate circumvenirent. Sed cum ab aliis, tum maximè à Theologis dicenda sunt, cum veritate, quæ veritas ipsa gessit, nec Christiana pietas est, quæ veritate careat. Cum igitur certo certum est in censura simplicitatem illam eminentissimam, quæ Christianos decet homines, desiderari, rei quoque bene gestæ auctoritas desideratur.

Notatio Decima tertia.

Qui censuram affectârunt, cum viderent eam non esse decretam concorditer, occupatâ facultatis dominatione statuerunt, ut qui vel censuræ restiterant, vel à cœtu magistrorum aberant, ii consentirent ac subscriberent. Alioquin malè cum ipsis ageretur. Adscribo verba; *Sacra facultas decrevit neminem posthac, aut è doctoribus ad comitia, & alia quelibet jura ad ipsam pertinentia, aut è baccalaureis ad ullos actus Theologicos, sive ad disputandum, sive ad respondendum, aut è Theologiæ candidatis ad supplicandum,*

candum, ut vocant, pro primo cursu, vel de tentativa respondendum admissum iri, nisi ante hunc quoque censuræ subscripserit.

At in facultate censura nulla unquam usque adeò provisa & præcauta fuit, etiam si summo omnium consensu ederetur. Lata adversus Lutheri assertiones censura sic præcavetur: *Facultas omnibus, tam magistris quàm baccalaureis, & in Theologia studentibus, & futuris inhibet, nè contrarium præfatæ determinationi docere aut prædicare præsumant, sub pœna privationis & rejectionis ab eadem facultate.*

Hîc facultas non præcipit, ut magistri & baccalaurei censuræ seu determinationi subscribant, sed tantum ut contrarium minimè doceant aut prædicent; alioquin à facultate refecabuntur. Articuli quos facultas Anno 1542. condidit adversus hæreses illius temporis sic præcaventur: *Inhibet Theologorum facultas iis, qui de gremio suo sunt, magistris, baccalaureis, ac ceteris gradum Theologicum nunc & impostero profiteri volentibus, nè quocunque pacto supradictis propositionibus contraria aut in concionibus prædicent, aut in lectionibus vel alibi doceant: quin potius ubi se materia & occasio offeret, eas populo sincere annuntient, & aperte declarent. Porro etiam decrevit, ut propositiones præfatæ singuli magistri & baccalaurei chirographi sui appositione confirmant, & cum in grege suo lu-*
pos

pos, & immorigeros, contentiososque alere tutum non sit, qui huic decreto parere noluerint, & contrarias præfatis propositiones docuerint, aut imposteum predicaverint, è suo consortio ejiciendos in perpetuum decrevit.

Lata contra impios regum & principum parricidas censura sic præcavetur, jubente cum primis senatu, cujus verba sunt: *Deinde ut decretum, quod in ejusdem facultatis comitiis statuetur, omnium doctorum qui comitiis & deliberationi interfuerint, necnon etiam omnium baccalaureorum, qui cursum Theologicum decurrunt, syngraphis muniatur. Quotum demum super eare cognitore generali regio decernat quod justum & rationi conforme erit.*

Et post alia in decreto facultatis, *Tertiò statuit ut omnes doctores & baccalaurei Theologiae, quo die in statuta & articulos facultatis jurare consueverunt, in hoc similiter decretum jurent, & syngrapha sua appositione obtestentur, se illius veritatem docendo & concionando diligenter explicaturos.*

Hæ sunt cautiones maximæ omnium, quas ad confirmationem decretorum suorum facultas adhibuit: sed illæ, ut apparet, multò sunt minores eà, quæ ad confirmationem censuræ qua de agimus, adjungitur. Quapropter assequi me non posse fateor, cur duarum propositiionum censura, quæ conciliorum universalium definitionibus non innititur, præcaveatur magis quam

quàm relatæ censuræ, quæ generalibus conciliis innituntur : in quibus de vita regum agitur, & in quibus docetur quid de rebus hoc tempore circa fidem & religionem Christianam controversis, credi & teneri oporteat. Estne duarum propositionum censura religiosior Parisiensibus articulis omnibus, qui per diversas ætates de fidei dogmatibus conditi fuere? Estne pretiosior & sanctior decreto, quod regum & principum interfectiones percellit? Et certè, si quis contentionem hanc mutuam vel leviter inspiciat, exhorrescet, fulguritum se sentiet, & talibus attonitus visis hærebit. Nec poterit ei velit nolit dolus malus in nimia cautione non occurrere. Certa quædam est veritas, tam illustris & perspicua, ut eam nullæ verborum rerumve præstigiæ inobscurant vel obruant. Cautionis tantæ novitas in re momenti minoris suspensionem fraudis injicit, nec ea machinis ullis aut artibus repelli potest.

Notatio Decima quarta.

Qui à magistris & baccalaureis subscriptionem exigunt in hoc opere, usque adeò sunt toti, ut eis curæ supersit nihil, quod rebus cæteris adhibeatur. Ego singulas non recenseo. De duabus tantum mihi sermo

est : & primò quidem non curant ut magistri & baccalaurei subscribant decreto, quo regum & principum interfectores damnantur, & tranquillitas publica procuratur. Eoque pacto neque senatui neque facultati mos geritur. Deinde facere negligunt quod statuta ultimæ reformationis academix faciendum præscribunt. Verba sunt ; *Omnes exteri, qui in hac alma civitate Theologiæ caterisque disciplinis operam dabunt, antequam ad gradum aliquem in academia admittantur, jurent se Gallia legibus victuros, Regi Christianissimo & magistratibus morem gesturos, nihilque contra rempublicam aut magistratum molituros.* Hæc autem omnia iis qui in facultate Theologiæ dominantur, sunt omnino nihil præ censuræ propositionum duarum Arnaldi. Hic conjiciant & sentiant alii quod voluerint durissimum ; conjiciendi ac sententiendi causam fortassis habent æquissimam : sic ego duntaxat sentio. Probanda non est censura, quæ disciplinæ tam sanctæ, tamque necessariæ, oblivionem imò & ruinam secum trahit.

Notatio Decima quinta.

Propositio prior, quæ facti est, & in facto consistit, damnari neutiquam potest, quod

quod duplici modo probatur. Imprimis, Theologorum nullus unquam negavit Romanum pontificem in quæstione facti errare posse, & sæpius errasse. Et si quis modo negaret novam in Ecclesiam opinionem gratis & sine ratione induceret: Ecclesia ipsa, cui præest pontifex, nonnunquam fallitur in tali quæstione: Igitur & pontifex. Idipsum Alexander tertius asserit de sententia excommunicationis, c. 28. *A nobis (inquit) est sæpè quæsitum, utrum si aliquis excommunicatus, in quo indicia fuerint penitentiae manifesta, nec per eum steterit quominus reconciliaretur ecclesiastica unitati, non suscepto beneficio absolutionis decesserit, pro absoluto ab Ecclesia sit habendus, & utrum pro tali recipienda sit eleemosyna, & à fidelibus sit orandum.*

Et infra; *Nos igitur consultationi tue breviter respondemus, quòd iudicium Dei veritati quæ non fallit, nec fallitur, semper innititur; iudicium autem Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quam & fallere sæpè contingit & falli: propter hoc contingit interdum, ut qui ligatus est apud Deum, apud Ecclesiam sit solutus; & qui liber est apud Deum, Ecclesiæ sit sententiâ inmodutus.*

Alexandrum sequitur Melchior Canus, qui Tridentino concilio interfuit, l. 5. de locis c. 5. concl. 4. *In moribus non toti Ecclesiæ communibus, sed qui ad privatos homines*

vel Ecclesiis referuntur, errare per ignorantiam Ecclesia potest: non in iudicio solum rerum gestarum dico, sed in ipsis etiam privatis praeceptis & legibus. Cum quis enim occultè, unâ uxore habitâ, alteram ducit publicè; jubet illi Ecclesia, ut priore relictâ posteriorem accipiat: qua in re sine dubio fallitur, & id præcipit homini, quod rationi Evangelioque adversum est.

Dominicus Bannez Canum excipit in 2.2.q.1.art.10.dub.6.conc.4. In moribus non toti Ecclesiæ communibus, sed qui spectant ad personas privatas, possibile est summum pontificem ex ignorantia errare, aut etiam ex malitia.

Robertus Cardinalis Bellarminus, l. 4. de Rom. Pont. c. 11. Joannem Turrecrematam secutus ait, Generale concilium, cui Romanus Pontifex per se, vel per suos legatos præsidet, in questionibus facti errare posse.

Et sic concilium universale sextum errasse: verba ejus sunt, Quod si aliquis adhuc non potest adduci, ut credat corruptam esse sextam synodum, accipiat alteram solutionem, quæ est Joannis à Turrecremata, l. 2. de Eccles. c. 93. qui docet patres sextæ synodi damnasse quidem Honorium, sed ex falsa informatione, ac proinde in eo iudicio errasse. Quamvis enim generale concilium legitimum non possit errare, ut neque erravit hoc sextum in dogmatibus fidei definiendis, tamen errare potest in questionibus de facto. Itaque tutò dicere possumus, hos pa-
tres

tres deceptos ex falsis rumoribus, & non intelletis Honorii epistolis, immeritò cum hæreticis commemorâsse Honorium.

Andreas Duvallius part. 2. de infallibilitate Romani Pontificis quæst. 1. *Imprimis, certum esse apud omnes, tam hæreticos quàm catholicos, pontificem ut pontificem, necnon cum concilio generali agentem, in quæstionibus facti particularibus, quæ ex hominum testimoniis & relatione pendent, errare posse. Sapè excommunicantur à pontifice, qui sunt prorsus innocentes. Contrà verò, ab eodem absolvuntur, qui non merentur absolvi.*

Unde Magister 4. sent. dist. *Interdum qui foràs mittitur, intus est; & qui foràs est, intus videtur retineri.*

Can. Nos. Si incompetenter, 2. quæst. 7. *Si incompetenter aliquid egimus, & in abditis justæ legis tramitem non conservavimus, vestro, ac vestrorum missorum cuncta volumus emendari judicio: quoniam si nos, qui aliena debemus corrigere peccata, pejora committimus, certè non veritatis discipuli, sed quod dolentes dicimus, erimus præ cæteris erroris magistri.*

Hæc apud Gratianum Leo quartus: probationem rei hujus suggerit Alexander, cum dicit judicium Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequi. Nam cum opinio ex incertis hominum testimoniis pendeat, judicii certi, & quod fallatur nunquam, fun-

damentum esse non potest. Deinde confirmatur argumento, quod à majori ad minus ducitur. Romanus Pontifex in quæstionibus de jure errare potest: igitur & in quæstionibus de facto. Assumptum probatur ex professione fidei publica, quam Diaconus vel Presbyter in Romanum Pontificem electus olim emittebat: Verba sunt, *In nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi, &c. Ind. &c. mens. &c. die* Ego misericordiâ Dei Presbyter electus, futurûsque per Dei gratiam humilis Apostolica sedis antistes, tibi proficor beate Petre Apostolorum princeps.

Et post alia, *Inter hæc reverenda univ.* *ersalia* quinque concilia, etiam, sextum concilium universale centum septuaginta quinque venerabilium præsulum prædicamus, quod favente Deo, & votum piæ memoriæ magni principis nostri Domini Constantini, clementer implente in urbe regia, eo præsidente, celebratum est; cui Apostolica recordationis Agatho Papa per legatos suos & responsales præfuit. Cujus venerabilem tomum celeriter assequentes, eos qui novo & hæretico dogmate immaculatam Dei Ecclesiam polluere nitentur, & errasse manifestius probârunt, & cum sui erroris auctoribus atque fautoribus, perpetuo anathemate damnaverunt, rectè ac veraciter statuentes; sicut duas unius Domini nostri Jesu Christi naturas, id est, Deitatem & Humanitatem: cujus duas

nativitates esse agnoscimus, de patre videlicet ex aeterno; de matre, de qua & initium humanitas ejus accepit ex tempore: duas quoque substantias unius ejusdemque personae confitemur, juxta subsistentias unitas, ex quibus & in quibus idem Dominus noster Jesus Christus Filius Dei & annuntiatur & creditur, quia totus Deus totus factus est homo, & in suis integer manens, etiam in nostris perfectus. Apparuit absque solo peccato, qui in se salvare totum hominem venerat. Ita quoque & duas naturales habere voluntates, duasque naturales operationes, secundum sanctorum patrum doctrinam, decreverunt. Auctores verò novi heretici dogmatis, Sergium, Pyrrum, Paulum, & Petrum, Constantinopolitanos, unà cum Honorio, qui pravis eorum assertionibus fomentum impendit, pariterque & Theodorum Pharanitanum, & Cyrillum Alexandrinum, cum eorum imitatoribus, &c.

Hæc ex Romanorum Pontificum libro qui Diurnus appellatur, & quem Yvo Carnotensis laudat ep. 60. Sic Ostiensis Episcopus, Romani Episcopi conservator, & clerus universus persuasum habuerunt, Honorium in quæstione juris & scientiæ lapsum esse, cui propterea sicut & Sergio aliisque anathema dicitur.

Deinde probatur auctoritate Clementis quinti, revocantis constitutionem, quâ Bonifacius octavus definierat regem ab Romano Pontifice judicari ac deponi posse.

Idque fide divinâ credendum esse. Porro (inquit) *subesse Romano Pontifici omni humane creature declaramus, dicimus, definimus, & pronuntiamus, omnino esse de necessitate salutis.*

Hanc ergo constitutionem Clemens sic revocat, de privilegiis, c. 2. *Meruit charissimi filii nostri Philippi, regis Francorum illustris, sincera affectionis ad nos, & Ecclesiam Romanam integritas, & progenitorum suorum præclara merita meruerunt. Meruit insuper regnicolarum puritas, ac devotionis sinceritas, ut tam regem quàm regnum favore benevolo prosequamur. Hinc est, quòd nos regi & regno, per definitionem & declarationem bonæ memoriæ Bonifacii Papæ octavi, prædecessoris nostri, quæ incipit Unam sanctam, nullum volumus vel intendimus præjudicium generari, nec quòd per illam rex, regnum, & regnicolæ prælibati ampliùs Ecclesiæ sint subjecti Romanæ, quàm antea existebant; sed omnia intelligantur in eodem esse statu, quo erant ante definitionem præfatam, tam quantum ad Ecclesiam, quàm etiam ad regem, regnum, & regnicolæ superius nominatos.*

Sic quicquid Bonifacius per suam constitutionem necessariò credendum esse censuit, id Clemens non esse necessariò credendum decrevit. Quicquid Anno Christi 1302. de necessitate salutis credendum definierat Bonifacius; id totum Anno

1305. Clemens pro non definito habere voluit. Quoniam verò Tertullianus scribit, regulam fidei esse immobilem & irreformabilem, & Leo Papa dicit fidem ex nulla sui parte mutabilem esse; colligitur omnino vel Bonifacium vel Clementem errasse, cum unus rem fide divinâ credendum fixerit, alter eandem refixerit.

Hadrianus sextus in quartum de sacramento confirmationis, *Ad Secundum* (inquit) *principale de facto Gregorii dico primo, quod si per Romanam Ecclesiam intelligatur caput ejus, puta pontifex, certum est quod possit errare, etiam in iis que tangunt fidem, hæresin per suam determinationem aut decretalem asserendo: plures enim fuerunt Romani Pontifices hæretici.*

Et quibusdam interpositis, *Non tamen dico Gregorium hic errasse, sed evacuare intendendo impossibilitatem errandi, quam alii asserunt.*

Albertus Magnus in quartum dist. 12. art. 7. *Item dicitur, quod hæc questio devoluta est ad sedem Apostolicam, & ibi iudicatum quod Spelta esset species hordei: de hordeo autem confici non potest, ergo nec de Spelta.*

Et post alia, *Spelta genus frumenti est, & non species grani, & habet sub se triticum & Speltam. Unde Spelta frumentum est, & de ipsa potest confici corpus Domini, sicut de tritico.*

Et

Et post alia, *Ad aliud dicendum, quod non puto curiam ita determinâsse; & si ita determinavit, hoc fuit ex ignorantia materia gravi Spelta.* Sic docet Albertus, curiam Romanam, seu quod idem est Alberto, sedem Apostolicam, errâsse in ea quæstione, quæ juris & scientiæ dicenda est.

Academia Parisienlis, in tractatu quem adversus Joann. Montesonum conscripsit, in responsione ad objectionem tertiam: *In causa fidei à summo pontifice appellari potest ad concilium generale, sicut patet 19 dist. cap. Anastasius. & manifestum est quod ad ipsum pertinet concilium in causis fidei definire.*

Joannes Gerso, qui tunc vixit, in opusculo Utrum liceat in causis fidei à pontifice provocare, hæc docet conclusione quartâ: *In causis fidei nulla determinatio judicialis Episcopi, imò nec Papæ solius præcisè, ut est Episcopi vel Papæ, ligat fideles ad credendum quod ita sit de veritate fidei, sicut prætendit sua declaratio; quoniam tam Papa quàm Episcopus deviabiles sunt à fide: obligat tamen subditos sub pœna excommunicationis talis determinatio, quod non dogmatizent oppositum tali determinationi, nisi appareat manifesta ratio repugnandi, vel per sacram Scripturam, vel per revelationem, vel per Ecclesiæ seu generalis concilii determinationem.*

Deinde in tractatu de examinatione doctrinarum, confid. 1. *Examinator authenticus*

cus & finalis iudex doctrinarum fidem tangen-
 rium est generale concilium. Deducitur hæc
 consideratio primitus auctoritate concilii Con-
 stantienſis, cui fortè par in duratione nullum
 fuit. Forma decreti ſatis habetur, & poſita
 eſt in tractatu de poteſtate eccleſiaſtica, & in
 opusculo *An liceat appellare à Papa*. Oportuit
 igitur in Eccleſia relinquare regulam infallibi-
 lem pro fide ſervanda, & dubiis emergenti-
 bus examinandis, non autem reperitur in terris
 altera talis infallibilis regula, niſi generale con-
 cilium legitime congregatum. Nam qualibet
 perſona ſingularis de Eccleſia cujuſcunque di-
 gnitatis, etiam Papalis, circumdata eſt infirmi-
 tate, & deviabilis eſt, & fallere & falli po-
 teſt.

Joannes Celaia Pariſienſis Theologus, in
 quartum ſent. diſt. 25. q. 5. cujus ſit edere
 ſymbolum Papæ an concilii. Pro hujus (in-
 quit) quaſtionis enodatione eſt advertendum,
 quòd mirabilis eſt controverſia inter doctores
 catholicos, circa iſtam difficultatem, veluti de
 ſuperioritate Papæ ad concilium. Nam Jo-
 annes de Gerſono, & Galli doctores, & multi
 Alemannorum tenent, quòd ad univerſale con-
 cilium pertinet edere ſymbolum, & determina-
 re ea qua fidei catholica ſunt, & non ad Pa-
 pam.

Annus circumagebatur 1525. cùm in fa-
 cultate Theologiæ ad 3. Idus Maias de-
 fenſa eſt theſis, in qua ſic habetur: Concili-

um generale præferendum est Papæ in materia fidei, quia concilium universale in materia fidei similiter & morum: nam idem est de utroque judicium, est indeviabile. Papa autem est deviabilis sententialiter judicando.

Senonense concilium decreto tertio fidei, ubi agitur de indubitato controversiarum religionis iudice: Proinde cum certa sit & infallibilis Ecclesiæ regula, nec aliquando infallibilitatis prætextu tandem eludi queat, ea profectò sacris generalibus conciliis auctoritas derogari non potest, quæ proximè universalem repræsentant Ecclesiam. His enim conciliis si ea decernendi, quæ ad synceritatem fidei, & extirpationem hæresium, Ecclesiæ reformationem, & morum integritatem pertinent, potestas adimatur; nihil certum, nihil stabile futurum est; nihil denique quo hæreticus ab orthodoxo possit internosci. Nec erat quo veterum hæreticorum retunderentur insultus, nisi Ecclesiastici procures Apostolorum exemplo concilia celebrassent.

Quibus verbis apertè supponitur, Romanum Episcopum nec esse nec fuisse unquam talem creditum, qui sine ullo erroris periculo decreta fidei sanciret. Id præterea discimus ex Clitoveo, qui Senonensi concilio adfuit, & qui concilii rationes in unum corpus compegit, vocavitque Compendium veritatum ad fidem pertinentium. Verba sunt è capite tertio; Rursus,

si

si sustollatur conciliorum generalium auctoritas, nonne omnia in Ecclesia Dei erunt ambigua, suspensa, & incerta? Nonne protinus ab inferis revocabuntur haereses pestiferae, jam olim per severam conciliorum censuram damnatae?

Et post alia, Ad haec necesse est ipsam Ecclesiam catholicam, quoniam in fide & moribus aberrare nequit, habere regulam aliquam certam, & determinatam, atque infallibilem, per quam in suis dubiis circa materiam fidei & morum incidentibus dirigi debeat, rectoque ducitramite, ne in devia errorum decumbat, aut in obliquum deflectatur. Nempe si nullam haberet ipsa Ecclesia regulam sensibilem, & mensuram quandam tanquam amussim directricem, cum ipsa visibilis sit, & sensui humano pervia, facile posset ob hujus regulae defectum prolabi in errores, & protrahi ad diverticula pravorum dogmatum & morum. Atqui talis regula totius Ecclesiae directiva, non est judicium summi pontificis, cum ipse nequaquam in Dei gratia confirmatus sit, & falli possit, & in errorem prolabi. Tantò minùs hujusmodi regula est judicium alterius personae, sive publicam gerat administrationem, sive privatam agat vitam, cum unaquaeque earum etiam sit errori obnoxia.

Joannes Bagotius è Societate Jesu Theologus, Institutionum Theologicarum de vera religione l. 4. disp. 3. c. 1. sect. 1. *Quicquid sit (inquit) quantum ego possum colligere,*

Ro-

Romanus Episcopus, quoties de negotio fidei, aut aliis ad Ecclesiam spectantibus tractat, consilium habet, & saltem clerum Romanum, ex Episcopis sue provinciae, Presbyteris, & Diaconis cardinalibus compositum, in synodo congregatum audit, nec unquam de fide quicquam definit, nisi in concilio. Nec verò aliter videretur prudenter agere, & consequenter legitime ac infallibiliter. Deus enim, ut superius insinuavi, agens de potentia ordinata, & concursum suum ordinarium prestans, requirit causarum secundarum cooperationem, & in tantum infallibilitatem dat summo pontifici, in quantum hunc non nihil agentem aut dormientem illuminat, sed humano etiam modo, & secundum naturalem rationem agentem ipse dirigit. Pontifex igitur debet agere prudenter, & omnem diligentiam pro veritate fidei indaganda inveniendâque adhibere. Et cum Deus non faciat jam pro fidei doctrina novas revelationes, nec novos Prophetas aut Evangelistas suscitet; in tantum dat scientiam veritatis Ecclesiae, in quantum summum pontificem adjuvat, ut ex fidei articulis jam traditis & notis conclusiones inferat per ratiocinationem. Debet ergo pontifex ratiocinari, & prudenter agere, quòd ut faciat debet peritos & doctos consulere, & iis auditis cum suo concilio judicare, & definire quid sentiendum sit. Sed de hoc postea magis in particulari agam. Nunc tantum habeo duo dicere: Primò quidem, summum

mun pontificem quaestionem de doctrina fidei semper cum concilio aut provinciali aut universalitratere. Secundò, in controversiis facilioribus provincialia, seu particularia concilia sufficere; in gravioribus verò nonnullis quaestionibus necesse est audire generalia consilia, ita ut sine illis illas controversias cum summa auctoritate non dirimat.

Ex Sectione secunda, cujus titulus est, *Quòd sine aliqua synodo Papa quaestiones fidei non tradet, probatur. Primum autem dictum probò usu & praxi continuâ summorum pontificum & Ecclesie, in qua nihil gravius & difficilius Episcopi aut Metropolitani, nisi prius audito concilio, multa cum deliberatione decernere aut statuere, majorésque causas tractare solent. Illustris locus est apud sanctum Cyprianum, l. 3. ep. 19. quâ ad clerum Carthaginensem suum scribens, de admittendis confessorum literis commendatitiis pro reconciliatione lapsorum, sic loquitur; Quæ res cum omnium nostrum consilium & sententiam spectet, præjudicare ego, & solus mihi rem communem vindicare non audeo. Scio Cardinalem Bellarminum, l. 1. de Rom. Pont. c. 8. existimare sanctum Cyprianum non jure ipso, aut ex rei natura, sed suâ sponte se adstrinxisse, ad nihil ejusmodi sine consilio statuendum. Sed dubito an id probari possit, cum id nullo modo significet sanctus Cyprianus, & aliud innuant verba illius: rem videlicet ipsam spectare senti-*
am

am omnium, utpote quæ communis est. Ad idem facit quod Hieronymus ad caput primum epistola ad Titum ait, Sicut Presbyteri sciunt se ex Ecclesiæ consuetudine, ei qui sibi præpositus fuerit esse subiectos; ita Episcopi noverint se magis consuetudine, quàm dispositionis Dominicæ veritate Presbyteris esse majores, & in commune debere Ecclesiam regere: imitantes Mosem, qui cum haberet in potestate solus præesse populo Israel, septuaginta elegit, cum quibus populum judicaret.

Et post alia, Sed his aliisque breviter perstrictis, quòd in Ecclesiâ mos iste & usus semper viguerit, ut ipse quoque Romanus Pontifex nihil sine Episcoporum aut Ecclesiæ suæ consilio, in negotiis Ecclesiæ majoribus, & nominatim de fidei doctrina definiret, docet supra citatus Irenæus.

Sectione tertiâ, cujus titulus est, Eadem necessitas synodi probatur ex quinta synodo. Præterea hunc morem & verò necessitatem synodorum pro controversiis fidei dirimendis, quinta synodus profert cum collat. oëtava ait, decere sacerdotes communibus quæstionibus finem communem imponere, & id probat exemplo Apostolorum. Licet (inquit) Spiritus Sancti gratia circa singulos Apostolos abundaret, ut non indigerent alieno consilio ad ea quæ agenda erant, non tamen aliter voluerunt de ea quod monebatur, si oportet gentes circumcidi, definire, priusquam communiter congrega-

ti divinarum scripturarum testimoniis, unusquisque dicta sua confirmaverunt. Unde communiter de eo sententiam protulerunt ad gentes scribes, visum est Spiritui Sancto, & nobis, &c. Sed & sancti patres, qui per tempora in sanctis quatuor conciliis convenerunt, antiquis exemplis utentes communiter de exortis heresibus, & questionibus disposuerunt certo constituto, quod in communibus disceptationibus cum proponuntur, quo ex utraque parte discutienda sunt, veritatis lumen tenebras expellit mendacii. Nec enim potest in communibus de fide disceptationibus aliter veritas manifestari, cum unusquisque proximi adjutorio indiget: sicut in Proverbiis dicit Salomon, Frater fratri adjutorium præstans exaltabitur sicut civitas munita.

Et post alia, *Ad idem probandum synodus illa quinta profert, quod ait Christus Matthæi decimo octavo, ubi postquam dixit, Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, &c. Quodcunque alligaveritis super terram, &c. subjungit, Iterum dico vobis, Quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à patre meo qui in cælis est. Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Quo in loco observo, has promissiones esse inter se connexas, nimirum de adjuvandis rectoribus Ecclesiarum in solvendis & ligandis Christianis, quod per definitiones doctrinæ fidei, & ex-*

communicationes hereticorum fit, cum congregati fuerint legitime & in nomine Christi, i.e. imperio & auctoritate ejusdem vicarii, tuncque Ecclesiam audiendam, quia scilicet infallibilis est, sic tamen ut nemo hanc in Ecclesia infallibilitatem nisi cum concilio, & ubi plures fuerint congregati, ut asserit quinta synodus, cum ait non posse aliter manifestari fidei veritatem. Et vero ex ejus dictis ratio satis manifesta colligitur, quia scilicet disceptari debet & discutì proposita fidei questio. Ab uno autem solo non fit disceptatio, nec nisi inter multos disceptatur & consultatur, maximè cum sint consulenda Scripturæ, traditionesque Ecclesiæ, quas non unus homo, sed plures certò nòsse & tradere solent.

Et post alia, Ex quibus omnibus concludo summum pontificem, ut definiat aliquid infallibiliter, concilium aliquod seu synodum audire oportere, nec malè dici tunc ex sancti Petri cathedra eum loqui, seu pronuntiare sententiam, cum audito concilio pronuntiat. Hæc ille, quæ cum cæteris sic à provinciali, & doctoribus societatis approbantur. Ego Joannes Fillaus, præpositus provincialis societatis Jesu in provincia Franciæ, potestate ad id mihi factâ ab admodum R. P. N. Mutio Vitellesco, præposito generali ejusdem societatis, facultatem concedo, ut apologeticus fidei à patre Joanne Bagot compositus, & ejusdem nostræ societatis doctorum hominum judicio approbatus typis mandetur.

Hæ-

Hactenus pauca de multis, quæ in eam rem referri & congeri potuerunt. Sed ista dum magis magisque considero, mihi velim nolim occurrunt duo quæ pronuntiem. Imprimis Arnaldi propositio, quæ ad facti conditionem attinet, difficultatis nihil habet, receptæ auctoritatis est, verissima ac certissima, ac proinde notam scholæ nullam meretur. Deinde censura propositionis hujus planè digna est, quæ lege talionis puniatur. Et certè nemo ea super re mecum contendet, dum noverit quo modo apud Theologos propositio temeraria, scandalosa, & injuriosa deformetur.

Notatio Decima sexta.

Propositionis temerariæ nota in assertionem quæ facti est, & in facto versatur, nec quadrat, nec quadrare potest. Sic autem Theologi propositionem temerariam definiunt: Joannes Turrecremata, qui ex sacri palatii magistro Cardinalis factus est in libro de pontificis & generalis concilii potestate; *Temeraria* (inquit) *definitio seu propositio est, quæ nec auctoritate nec ratione rectè probari potest.*

Petrus Garfias ex Parisiensi Theologo Ussellensis Episcopus, in magistralibus suis determinationibus quas edidit Romæ, &

Innocentio octavo, dicavit : *Temeraria propositio est propositio asserens aliquid tanquam certum, quod non potest efficaci ratione probari, vel auctoritate: sicut propositio asserens quod mundus finietur intra centum annos; hæc autem propositio, licet posset esse vera, hoc tamen asserens tanquam certum dicitur temerarius, & propositio temeraria, quia ad hoc nec auctoritas nec ratio efficax habetur.*

Melchior Canus l. 12. de locis c. 11. *Propositio temeraria duobus itidem modis usurpari solet, & communiter & propriè. Communiter, ut omnis propositio à fide averfa temeraria quoque appelletur, etiamsi hæresis manifesta sit. Et quid enim inconsideratissimâ ac dementissimâ temeritate plenius, quam Christi Ecclesiam contradicere? Propriè autem ea vox usurpatur, cum asseveratio ut temeraria notari potest, ut hæretica, vel erronea, vel sapiens hæresim, non potest. In quem sensum post istos propositionum gradus postremum locum propositio temeraria tenet. Temeritas porro non uno & simplici modo intelligitur. Temerè enim ea quandoque fieri dicimus, quæ non consilio sed fortuito geruntur. Quomodo ea temeraria sunt, quæ turbulenter & inconsideratè effutita sunt. In hoc verò significatu temeritas, quæ nullo delectu aut discrimine ducitur ad judicandum, sapientiæ contraria est; in qua non casus & fortuna, sed ratio & consilium valet.*

Qui

Qui ergò nullâ aut ratione aut auctoritate impulsus res ipsas affirmat, sed temerè scribit & dictitat, vel quod in buccam venit, jure is tanquam stultus & temerarius reprehenditur. Nam quamvis vera aliquando dicat, sed ut vera dicat, tamen non id consilium & ratio, sed fors & casus efficit. Qualia sunt nonnulla, quæ viri quidam pii in vita rebusque gestis Christi Domini magis comminiscuntur, quàm contemplantur. Quæ etiam scribunt, non tam verè & prudenter, quàm devotè & ferventer. Quorum est interdum cæca, & temeraria quidam, & in assentiendo credulitas, & in asserendo facilitas. Sed temeritas hæc tamen non est ejusmodi, ut à fidei judicibus coerceri debeat, qui graviores errorum censuram assumere suo jure possunt, levioris hujus vel imprudentiæ vel stultitiæ non possunt. Fidei quippe cognitio illis mandata est, non prudentiæ, ejus præcipuè quæ viros pios sæpè destituit. Videmus autem illius modi seu meditationes seu contemperationes, licèt inconsideratè atque imprudenter, sine ratione & gravi testimonio editas cum pietate ferè, atque ad eò cum sanctitate esse conjunctas. Non decet igitur ut simplicitas columbina severissimè tribunalis judicio vexetur, quantumvis illa sit inconsiderata & imprudens. Dicitur rursus & id temerè fieri, quod insolemè nimium & audacter asseritur. Quo modo omnibus in rebus asseverantæ temeritatis pronuntiandique audaciæ turpis est quidem,

H 3

sed

sed in his quæ ad Ecclesiæ doctrinam attinent, est periculosa vel maximè. Habet enim contemptionem superbam ecclesiastica regula; quam contemptionem, nisi fidei iudices coerceant & comprimant, dici non potest quantum discriminis omnis Ecclesiæ doctrina sit habitura. Quæ igitur non inconsultâ oratione modò, sed ut verbis utar gravioribus, confidenti audaciâ, insolentiâ protervâ, exultatione impudenti, jactatione superbâ, non contra fidem dico, sed contra ecclesiastica modestiæ regulam asseruntur, ea Theologi in præsentia temeraria censent, atque inter errorum gradus constituunt & locant. Qui quoniam hæresum appendices sunt, à fidei iudicibus sunt animadvertendi. Ut Beatam Virginem non esse in cælos cum corpore assumptam, quod licet fidei minimè adversum sit, sed quia communi Ecclesiæ consensu repugnat, petulantia temeritate diceretur. Ita in Baptismo non infundi parvulis informantem gratiam & virtutes, cum concilium Viennense universale contrariam opinionem duxerit eligendam.

Dominicus Bannes in 2. 2. q. 11. art. 2. Et rursus alius gradus propositionis temerariæ est quidem, si significationem nominis temerarii consideremus, omnis propositio heretica & erronea est satis temeraria; sed tamen accipitur specialiter propositio temeraria, quando aliquis asserit quidpiam contra communem opinionem Ecclesiæ, aut Theologorum, sine magna auctoritate in materia gravi. Ita si quis asserat

Ec-

Beatam Virginem non esse assumptam cum corpore in cælum. Item quòd in Baptismo parvulis non infunditur gratia habitualis, & virtutes Theologicae. Nam opposita sententia approbatur in concilio Viennensi tanquam probabilior, & dictis sanctorum magis consentanea.

Joannes Bagotius Institutionum Theologic. de vera religione l. 4. disp. 5. c. 4. *Temeraria in fide est, quæ nullo auctore fide digno, nullâ ratione probabili nititur, & aliquatenus spectat ad fidem, aut Ecclesiæ doctrinam. Ita temeraria videri potest ea, quæ sanctos plerisque sine peccato originali conceptos ait, nam licet non videatur esse de fide, omnes qui nascuntur in peccato conceptos esse, etiamsi Beatam Virginem exceperis, multis tamen hoc privilegium velle concedere, videtur temerarium. Ita videntur esse temeraria, quæ plerisque sanctos Apostolis in gratia pares faciunt.*

Hæc est propositionis temerariæ definitio, in qua Theologi omnes consentiunt. Sed cum illa non respiciat rem quæ facti, sed quæ juris est, in Arnaldi propositionem convenire nequit. Qui propositionis temerariæ notam ad contrarium prudentiæ vitium detorqueret, tergiversaretur, philosophum ageret, non theologum, qui theologicè non philosophicè loqui debet. Appositè omnino & sapienter Augustinus l. 10. de Civitate Dei, cap. 23. *Liberis verbis lo-*

quantur philosophi, nec in rebus ad intelligendum difficilimis offensionem religiosarum aurium pertimescunt. Nobis autem ad certam regulam loqui fas est, ne verborum licentia, etiam de rebus quæ his significantur, impiam gignat opinionem.

Malum istud Canus cùm perspiceret, ei vir sagacissimus occurrit, & perversis tergiversantium hominum moribus aditum omnem intercludit. Quocirca notæ hujus ad propositionem applicatio insolens, & inepta est, nec defendi potest, nisi ab iis qui facerent, quod certi quidam mercatores facere solent : hi enim violatâ fide publicâ privatas mensuras & pondera sibi comparant, quibus merces suas examinent & divendant. Nos verò, quibus non licet esse tam vaftris & subtilibus mensuras alias non habemus, aut pondera, nisi quæ communis usus & scholæ auctoritas certissima comprobârunt.

Notatio Decima septima.

De propositione injuriosa sunt duo, quæ observanda esse censemus : Et primò quidem Constantiense concilium in damnandis hæreticorum assertionibus notam illam non adhibuit, etiamsi adhibere potuerit. Sunt enim recentiores, qui in injuriosæ propositionis

positionis exemplum adsumunt unam vel alteram è Wicleſi aſſertionibus, quas memoratum concilium proſcripſit. Canus, Bannes, & quidam alii, univerſalem ſynodum imitati, propoſitionem injurioſam inter conſigendarum propoſitionum gradus minime collocarunt. Neque verò id à concilii patribus & aliis Theologis temerè & ſine conſilio factum eſt. Hæc enim nota fori potiùs nota eſt quàm ſcholæ, cujus partes non ſunt ut illatam per famoſos libellos iniuriam reſartiat, aut reſarciri decernat. In doctrinæ non criminum judicio ſitam eſſe poteſtatem ſuam crediderunt. Quare tam potuit nota hæc injurioſa propoſitionis in cenſura non legi, quàm in Conſtantienti concilio non legitur. Deinde in auditorio magiſtrorum, qui forum & juridiſtionem ſibi quæerunt, injurioſa propoſitio ſic deſinitur: *Ea eſt quæ alicui aut ſtatui aut perſonæ injuriam facit, & alteram ledit, qualis eſt illa Wicleſi, conferens clec-
moſynam fratribus eſt excommunicatus ex facto, religioſi viventes in religionibus privatis non ſunt de religione Chriſtiana. Auguſtinus benediſtus & Bernardus damnati ſunt, niſi pœnituerint de hoc ipſo, quòd habuerint poſſeſſiones.*

Hæc apud Bagotium loco jam citato, cui ex antiquis Garſias unus præluxerat: *Injurioſa* (inquit) *propoſitio eſt, quæ detrahit ſta-*

tui alicui fidelium, aut alicui notabili personæ, ut si quis assereret quòd status mendicantium, vel dominorum Cardinalium est damnabilis & scandalosus.

Sic autem definita injuriosa propositio non pertinet ad Arnaldi propositionem, quippe quæ debitum Innocentio decimo, & nonnullis Galliæ Episcopis, honorem nullum auferat. Cur vero nullus auferatur, decima quinta docet Notatio. Consentiunt omnes, statum & dignitatem eorum non exigere, ut in facti quæstionibus non fallantur. Nam si nulla sextæ synodo fieri credatur injuria, cum Cardinales duo, Turcremata & Bellarminus, dicunt ab ea Honorium Papam ex falsis rumoribus, & non intellectis illius epistolis, damnatum fuisse, cur non salvo & incolumi statu Innocentii decimi, & nonnullorum Galliæ antistitum diceretur, id quod de iis Arnaldus modestissime dicit? Quid quæso te in pari causa fieret iis injuria, qui universalem non repræsentant Ecclesiam, sed non fieret iis qui universalem repræsentant Ecclesiam? Ad me quod attinet, ego spondeo, & in me recipio nullam ulli propositioni notam injuri posse quæ sit injustior.

Notatio Decima octava.

Nunc veniendum est ad scandalosam propositionem, quam Theologi hoc modo describunt. Garlias in magistralibus suis determinationibus, *Propositio scandalosa est, quæ cum modificatione adjuncta est vera, per se tamen & absolute prolata, videtur favere propositionibus hereticalibus hereticorum, ut sunt propositiones, Crux Christi non est adoranda adoratione latriæ, Christus est creatura.*

Canus l. 12. de locis c. 10. *Propositio scandalosa duobus similiter modis appellari solet: Prius usurpatione communi quàm omnis oratio, quæ occasionem ruine præstet, quamvis heretica aperte sit, scandalosa dicitur. Quo sensu concilium Constantiense Sess. 15. illum propositionem, Quilibet tyrannus potest licite à quocunque subdito occidi, tanquam hereticam & scandalosam condemnavit. At verò posterius scandalosa illa proprie vocatur oratio, in qua scandalum notari potest, heresis non potest. Non enim hic scandalum more vulgi usurpamus, pro eo quod aures offendit, quòdve populus fidelis horret. Sed pro eo quod infirmis causam ruinæ præstat, & quòd ante fidelium pedes positum, eos facit in illud incurrere, irrucere, offendere; ut sunt istæ propositiones, Dantes*
ele-

elemosynam fratribus mendicantibus sunt excommunicati. Confirmatio juvenum, clericorum ordinatio, locorum consecratio, reservantur Episcopis propter cupiditatem lucri temporalis & honoris.

Bannes loco jam citato, *Dicitur speciali modo scandalosa propositio illa, quæ assert causam scandali circa aliquam doctrinam, & veritatem fidei. Ut si quis in publica concione enumeraret aliqua incommoda quæ sequuntur ex confessione propter malitiam hominum, ex quibus verbis necesse est ut multi ex vulgo scandalizentur, & refugiunt à sacramento confessionis, atque nolint filias suas & uxores frequenter confiteri; & tandem hæc viâ pervenietur, ut negetur & irrideatur sacramentum confessionis.*

Bagotius ibidem, *Scandalosa propositio est, quæ doctos fideles potest in errorem fidei inducere. Ejusmodi nî fallor est illa Wiclefi, Fatuum est credere indulgentiis Papæ & Episcoporum. Si enim per eam non intelligeret negare Papæ potestatem concedendi indulgentias, sed tantum vellet significare fortè eas, quæ conceduntur in circumstantiis non esse validas; is tamen ut minimum scandalizaret fideles, & esset eis occasio ut crederent indulgentias nihili faciendus esse.*

Hic oratione longâ non est opus, ut demonstretur propositionem scandalosam, quæ definita est cum Arnaldi verbis non
con-

congruere. Alioqui scandalosæ propositionis arguerentur, quicunque scribunt nedum pontifices, sed concilia ipsa generalia in facti quæstionibus errare posse, & nonnunquam errasse. Præterea, significandum esset quænam tum demum veritas & doctrina fidei, ex occasione propositionis quam Arnaldus protulit, læderetur. Sed continuo præcavendum quoque esset, nè talis veritatis, & doctrinæ significatio in auctores suos, & in alia non dissimilia scholæ placita transferretur. Quæso te, Num Romana quondam Ecclesia causam offensionis alicui verè dederit, cum in professione fidei suæ Honorium Papam Monothelitis aggregavit, ei que anathema dixit? Quæso te, Num Clemens quintus, revocatâ Bonifacii octavi constitutione, causam offensionis alicui verè dederit, scribens velle se evacuare opinionem eorum qui tradunt, Romanum Pontificem dum sententialiter, id est, ex cathedra pronuntiat, errare non posse? Quæso te, Num Pariliensis academia causam offensionis alicui verè dederit, cum in tractatu adversus Montefonum edito, præ se fert in rebus fidei à Pontifice Romano ad generale concilium provocari posse? Quæso te, Num doctor ille Christianissimus causam offensionis alicui verè dederit, cum opusculum quoddam suum inscripsit, Utrum in causis fidei liceat à Pontifice

tifice ad concilium appellare? Quæso te, Num doctor ille Christianissimus causam offensionis alicui verè dederit, cum appellare licitum esse confirmat? Quæso te, Num apud Celaïam Galli & Germani doctores causam offensionis alicui verè dederint, cum edere symbolum Papæ non esse, sed universalis concilii pugnacissimè contendunt? Quæso te, Num celeberrimum illud Senonense concilium causam offensionis alicui verè dederint, cum non errandi privilegium non Romano Pontifici, sed solis universalibus conciliis transcribit? Quæso te, Num Joannes Bagotius causam offensionis alicui verè dederit, cum Romano Pontifici seorsum à conciliis infalibilitatem denegat? Quæso te, Num Joannes Fillæus provincialis, cæterique doctores Jesuitæ, causam offensionis alicui verè dederint, cum librum Joannis Bagotii suis calculis approbârunt? Aliud est igitur scandalum fingere, cum scandali solidam atque expressam effigiem nullam inspicimus, aliud datum verè scandalum rationibus optimis comprobare.

Notatio Decima nona.

Censores dicunt Arnaldum præbere occasionem renovanda ex integro post damnationem

Jan-

Jansenii doctrina. At ego præ me fero, id egregiè fecisse censores, & cum primis eos propositiones Arnaldi duas, & propositiones Jansenii quinque, quantâ licet fide excerpterunt. Hic non retexo quid in exhibenda propositione, quam facti nominant, prætermiserint. Quicquid id est, Notationis primæ argumentum fuit. Ubi meridiana luce clariùs ostendi nihil omnino perfici posse, ad renovandam Jansenii doctrinam, utilius quàm quod illi perfecerunt. Intactos reliquerunt versus è pag. 140. quatuor aut quinque, quibus pontifex summæ in examinanda confingendarum propositionum veritate negligentia accusatur, & silentio censorum reus peragitur. An autem liber & immunis sit ab errore pontifex, qui ad inquisitionem rei quam Arnaldus indicat, curam & studium non adhibuit, Joannes Bagotius apertè demonstrat. Qui verò Jansenii propositiones excerptit, vel suo adornavit modo, renovandi post damnationem Jansenii doctrinæ occasionem præbuit amplissimam. Is est magister Nicolaus Cornetus. Res igitur sic se habet: Anno Christi 1654. in Gallia, & cum primis Lutetiæ à quibusdam disputatum est, quo sensu propositiones Jansenii damnatæ fuerant. Ab aliis negatum est, has propositiones ut jacent, vel ut excerptæ sunt in Jansenii libris extare, legique posse.

posse. Hæc posterior contentio, quæ prioris fundamentum erat, facile dirimi potuit, si Cornetus acceptis Jansenii libris paginas ostendisset singulas, in quibus propositiones excerptæ legerentur, vel quod propriâ manu confecerat exemplar, liberaliter communicasset. Sed quæ fuit illius humanitas, & conciliandæ pacis amor, neutrum est executus. Antistites, qui in comitatu principis erant, super utroque negotio congregantur. Selectis quibusdam inquisitio propositionum committitur. Hi unum in locum ferè quotidie conveniunt, & demandatæ provinciæ incumbunt. Jansenii libros sat grandes replicant, paginas evolvunt singulas, ut invenire possent, quod ab aliis inveniri non posse dictum fuerat. In hunc laborem infumunt mensem Martium. Nec interea dum selectis Episcopis obtulit sese Cornetus, ut eos onere tanto levaret, vel indicatis paginis in quibus propositiones haberentur, vel porrecto excerptarum propositionum exemplari, quod ipse descripserat. Sic mensem unum misisset in unius horæ compendium, adeoque misertus esset antistitum, qui in perlegendo tam ingenti volumine defudabant. Cornetus Luteriæ continebat se domi, publico carebat, causæ indormiebat ecclesiasticæ, & decussatis brachiis sinebat mundum vadere quo vadere poterat. Ponè
si-

sparium latebat, donec Episcopi tragœdiæ quam fecerat extremum actum obirent. Satis opinor illi fuerat ignem accendisse, quem non exstingueret, & in damnandis Jansenii propositionibus Romani Pontificis fidem oppignerasse, quam non liberaret. In urbe jacta erat alea, quam qui posset utique retineret. Sed missâ vafritie, quæ Christianum dedecet virum, candorem animi & simplicitatem colamus. In hac igitur rerum, personarum, & temporum conditione, qui se ita gerit, nonne præbet occasionem suspicandi propositiones quinque, ut jacent, quemadmodum schola loquitur apud Jansenium nec extare nec legi? Nonne deinceps præbet occasionem renovandæ ex integro post damnationem Jansenii doctrinæ? Omnino quia qui cæteris in rebus cum maximè actuosus fuerit, in hac maximè remissus fuit, in qua tamen vel una fortiter agere, atque eminere debuit. Quod cum omnibus notum sit, nihil necesse est pluribus verbis exponere. Fixum ergò ratumque maneat, appositam ad Arnaldum censuræ notam in adversarios illius legitimè traduci ac retorqueri.

Notatio Viceſima.

Quod ſuperiori Notatione animadvertimus, nunc aliâ viâ inculcamus & deſigimus. Quam propoſitionem dixerunt temerariam, ſcandalofam, & injurioſam, non dixerunt falſam. Et dicere fortaffis in religionem illis venit. Et tamen in hujusmodi quæſtionibus facti, nota falſitatis nota ſola eſt quæ apponi poſſit, dum aliquid enuntiatur factum, quod eſt minimè factum. Arnaldus ſcribit, neque legere neque invenire ſe apud Janſenium poſſe illas propoſitiones quinque, quæ ex Janſenii libris excerptæ vocantur ab Innocentio decimo, & in conſtitutione illius damnantur. Itaque ſi propoſitiones in Janſenii commentariis inveniantur & leguntur, falſum eſt dicere eas nec inveniri nec legi. Pari modo ſi propoſitiones in Janſenii commentariis nec inveniantur nec leguntur, verum eſt dicere eas nec inveniri nec legi. Rem iſtam docet axioma hoc philoſophiæ, Ab eo quod res eſt vel non eſt, propoſitio eſt vera vel falſa. Quæſtionem hanc de propoſitionibus Janſenii dijudicare poteſt, quicumque novit legere, & Latine intelligit. Neque Pontifex, neque Rex, neque homo auctoritatis tantæ ullus eſt, qui efficiat ut
quod

quod non est in aliquo libro exaratum, perinde legatur ac si exaratum esset. Hoc igitur censores cum prospicerent, ne Arnaldi propositionem dicerent falsam summopere caverunt. Sed hæc censorum cautio Arnaldi cautio est, & in utraque cautione statuitur pernicies constitutionis, in qua propositiones quinque condemnantur, juxta ac si ut jacent apud Jansenium invenirentur legerenturque. Scio quidem neque à Constantiensi concilio, neque à Theologis falsitatem inter censurarum notas accenseri: quod enim duntaxat falsum est, notam in Theologia nullam meretur. Aliàs proscriberetur quævis opinio, cum ea ut falsa confutari possit. Quod verò ita falsum est, ut in detrimentum fidei, & Christianarum institutionum redundet, pro modo rei notis compungitur. Quicquid id est, neque universale concilium, neque Theologi perfecerunt, ut censores à nomine falsitatis abstinerent. Non enim abstinuerunt à nota propositionis injuriosæ, quâ concilii patres, & plerique doctores non utuntur. Cur ergo à nota falsæ propositionis abstinuerint, causa hæc unica fuit, quòd propositiones quinque ut exhibentur, apud Jansenium nec reperiantur, nec oculis usurpentur. Quod cum ita sit, censura non potest non interire.

Notatio Vicesima prima.

Cum censores viderent se non posse propositionem Arnaldi vocare falsam, quæ re ipsâ falsa non est, illam temerariam, scandalosam, & injuriosam vocaverunt. Sed quælitus est color, inventa species, excogitatum artificium, quo adversarii sui commentarius dehonestaretur. Miserrima esset Ecclesiæ & Romani Episcopi dignitas, quæ ut retineretur, officiis ejusmodi & machinis indigeret. Veritas non indiget mendacio hominum; & si indigeret, veritas non esset, quæ sibi sola sufficit, & se per seipsam defendit. Hoc autem censorum artificium observasse, hujus ædificium destruxisse est.

Notatio Vicesima secunda.

In altera propositione damnanda, quam juris appellant, respectus nullus habetur ad sanctum Joannem Chrysostomum, qui etiam aliquando explicatiùs quàm Arnaldus loquitur. Id mutua utriusque contentio declarabit: *Cependant, Monseigneur, cette grande vérité est établie par l'Evangile, & attestée par les peres, qui nous montre un juste en la personne de Saint Pierre, a qui la grace*
sans

sans laquelle on ne peut rien, a manqué dans une occasion, ou l'on ne peut pas dire, qu'il n'ait point peché, est devenue tout d'un coup l'herésie de Calvin, si nous en croyons les disciples de Molina.

Quod Latine dicitur, Interea, vir illustrissime, veritas magna hæc per Evangelium constituta, & patrum testimonio confirmata, que nobis exhibet hominem justum in Beato Petro, cui gratia sine qua fieri nihil potest, in ea defuit occasione, ubi cum non peccasse dici nequit, statim evasit in Calvinianam hæresim, si Molina sectatoribus fides habeatur.

Chrysostomi propositio ad c. 26. Matth.

Καὶ γὰρ δύο τὰ ἐγκλήματα αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἀνέβη, καὶ ὅτι ἄλλων εὐσίων παρέθηκε μάλλον ἢ καὶ τρίτον, ὅτι πᾶν εὐπορὸν ἀνέθηκεν. ἀλλ' ἐξέλεθη ὁ Χριστὸς ἵνα ἡ πίστις τῶ Πέτρῳ καὶ οὐκ ἄλλῃ, πῶς ἐκείνῳ ἡννήσθη· ἐκείνῳ, ἵνα μὴ ἀνῆσθ' ἀλλ' ὥστε μὴ ἐκλείπειν τὴν πίστιν, ὥστε μὴ τέλειον ἀπολέσθαι. Τῆς γὰρ ἐκείνου κηδεμονίας τὸ το γέροντος. Καὶ γὰρ ὁ φόβος πάντα ἐπέβαλεν, ἀμείβετο γὰρ αὐτῷ. Ἀμείβετο ἢ ἐγένετο ἐπειδὴ σφόδρα αὐτὸν ἐγμύνασεν ὁ Θεὸς τὸ εὐαγγέλιον. Ἐγμύνασεν ἢ σφόδρα ἐπειδὴ, καὶ σφοδρὸν ἐν αὐτῷ τὸ πάθος τὸ αὐθιγίας, καὶ τὸ ἀντιρρησίας. Ἴνα ἐν παρόρριζον αὐτὸν ἀνέλθῃ, διὰ τὸ τοιαύτην κατὰ κράτος αὐτὸν τὴν ἀγωνίαν. Ἐν τούτῳ δὲ μαρτυροῦμεν δόγμα μέγα, ὡς ἐκείνῳ προθυμίας ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ ἀντιρρησίας πῶς ἐπολαύσει ῥοπῆς, καὶ ὅτι πάλιν ἔστιν κερδανόμενος ἀπὸ τῆς ἀντιρρησίας ῥοπῆς, προθυμίας ἐκ ἑαυτοῦ. Καὶ ταύτην ἀμφοτέρων διάνυσιν ἴδεις καὶ Πέτρος. Ὁ μὲν γὰρ πολλὰς ἀπολαύσεις βοηθείας ἔδεν ὡφελήθη, ἐπειδὴ μὴ ἠδύνησε, καὶ δὲ παρ' ἐαυτοῦ συνεκίνησεν. Οὐκ ἔστι ἢ καὶ προθυμίας ἐπειδὴ κηδεμίας ἀπὸ αὐτοῦ βοηθείας κατέλαβε. Καὶ γὰρ ἀπὸ δύο τούτων ἡ ἀρετὴ ὑφίσταται, τῆς τε ἀντιρρησίας ῥοπῆς, καὶ τῆς ἡμετέρας προθυμίας. Sic

Sic vertit Baltazar Corderius è Societate Jesu Theologus, in catena Nicetæ super Matthæum : Duo enim erant crimina, & quod contradixisset, & quod aliis sese præposuisset, adeoque & tertium, eò quòd totum sibi attribuisset. At si rogavit Christus ne fides Petri deficeret, quomodo illa negavit ? Non dixit ne neget, sed ne deficiat fides, ut non omnino pereat. Hoc enim ex illius sollicitudine factum est : etenim timor omnia disjicit, immodicus enim erat. Immodicus autem factus est, eò quòd eum nudum admodum à suo favore Deus reddidisset. Nudum verò admodum eum reddidit, ob vehementem illius temeritatis ac contradictionis passionem. Ut igitur à radice hanc tollat, ideo ad hasce angustias eum ita redigi passus est. Unde magnum nobis documentum est, neutiquam sufficere humanam animi promptitudinem, nisi superno potiatur favore. Rursusque nihil omnino nos consequi superno favore, nisi adsit animi promptitudo. Ambo enim hæc Judas & Petrus declarant : Ille siquidem cum magno frueretur auxilio, nullum fructum tulit, quia noluit, nec quidquam de se contulit. Hic autem cum prompto esset animo, quia nullo fructus auxilio est, lapsus est : ex duobus enim hisce virtus constat superno favore, nostræque animi promptitudine.

Arnaldus igitur cum dicit, Petro gratia defuit ea in occasione, ubi peccavit, id minus explicatè dicit quàm Chrysostomus cum

cùm dicit, Petrus quia nullo fructus auxilio est, lapsus est. Nam Chrysostomus inficiali nomine utitur, quo non utitur Arnaldus. Unde accidit, ut si emollienda foret Arnaldi oratio, hæc longè facilius quàm Chrysostomi emolliretur. Sed uterque pari formâ sermonis loquatur. Profectò quamdiu stabit Chrysostomi sermo, Arnaldi sermo nunquam corruet. Hoc præstat ejusdem sermonis natura, & naturæ conexio & similitudo. Porro, cùm agitur de fide, quantum auctoritatis obtineat Chrysostomus, his verbis Augustinus exponit, l. 1. contra Jul. c. 6 *Itane ista verba Sancti Joannis Episcopi audes, tanquam è contrario tot taliumque sententiis collegarum ejus opponere, eumque ab illorum concordissima societate sejungere, & eis adversarium constitutere. Absit, absit hoc malum de tanto viro credere aut dicere. Absit, inquam, ut Constantinopolitanus Joannes de Baptismate parvulorum, eorumque à paterni chirographi liberatione per Christum, tot ac tantis coepiscopis suis, maximeque Romano Innocentio, Carthaginensi Cypriano, Cappadoci Basilio, Gregorio Nazianzeno, Gallo Hilario, Mediolanensi resistat Ambrosio. Alia sunt in quibus inter se aliquando etiam doctissimi, atque optimi catholica regula defensores, salvâ fidei compage, non consonant. Alius alio de una re melius aliquid dicit, & verius: hos autem unde nunc agimus,*

mus, ad ipsa fidei pertinet fundamenta. Hic Augustinus non patitur, ut in rebus quæ ad fidem pertinent, Chrysostomus ab aliis patribus sejungatur. Sed in censura Chrysostomus non modò ab aliis patribus sejungitur, sed etiam cum Arnaldo, temeritatis, impietatis, blasphemix, & hæreseos accusatur. Sed res est cui nunquam adscribetur bonum factum.

Sanctus Augustinus Chrysostomo concordat sermone, 124. de tempore: sic enim loquitur, *In lectione Evangelica, qua nobis hesterno die recitata est, fratres charissimi, audivimus Dominum dixisse discipulis suis, Omnes vos scandalum patiemini in hac nocte propter me: cui Beatus Petrus ait, Etiam si omnes scandalizati fuerint, ego nunquam scandalizabor. Sed Dominus inspector cordis respondit & dixit, Amen, dico tibi, antequam gallus cantet ter me negabis. Ille autem dixit, Etiam si me mori oportuerit pro te, non te nego. Videte, fratres charissimi, verus & cælestis medicus venam cordis inspexerat, & quâ horâ tentationis pondus, vel infidelitatis frigus, venturum esset prædixerat. Medicus prædixit, & agrotus negabat. Sed ubi ad horam ventum est, falsum fuit quod promiserat homo, & verum apparuit quod prædixerat Deus. Quid enim homo sine gratia Dei possit, timor Beati Petri Apostoli evidenter ostendit, per solum enim liberum arbitrium, non addito etiam Dei*

Dei adiutorio, promiserat se pro Domino moriturum. Sed quid est homo sine gratia Dei, nisi quod fuit Petrus cum negaret Christum, & nisi quod ait Propheta, Omnis caro fanum est. Et ideo Beatum Petrum paululum Dominus subdeservit, ut in illo totum humanum genus possit agnoscere, nihil se sine Dei gratia pravalere, & ut Ecclesie rectori futuro ignoscendi peccantibus quedam regula poneretur.

Idem in tractatu 92. super Joannem: Ille ergo (inquit) testimonium perhibebit de me, & vos testimonium perhibebitis. Dabit enim vobis fiduciam testimonium perhibendi, charitas Dei diffusa in cordibus vestris, per Spiritum Sanctum qui dabitur vobis. Quæ utique Petro adhuc defuit, quando mulieris ancille interrogatione perterritus, non potuit verum testimonium perhibere, sed contra pollicitationem suam timore magno compulsus est ter negare. Quæ verba reperiuntur in tertio nocturno, quod habet Romanum Breviarium in feria sexta post octavam ascensionis.

Hæc si quis attentè, & citra partium studia consideret, Arnaldi propositionem ex Augustini verbis comparatam esse judicabit. Quare Arnaldi propositio non ante condemnabitur, quàm Augustini sermo condemnetur. Sunt quæ ut hæc Chrysostomi & Augustini testimonia eludant, humanis rationibus subjiciunt: sed eos Chrysostomus homil. 24. in Joannem ita coarguit;

guit ; Nihil pejus est, quàm humanis rationibus spiritualia subicere. Hoc illum (Nicomedum) impedit, ne quid magnum, ne quid profundum contempleretur. Ideo nos fideles appellamur, ut humanarum cogitationum vanitate contemptâ, ad fidei altitudinem evadamus.

Deinde non faciunt quod faciendum esse monet facundus Hermianensis Episcopus, l.9.c.5. Quemadmodum calumniantium hereticorum est ex dubiis & obscuris, quæ certa & manifesta sunt, malè interpretari. Ita solitum est prudentia & pietatis catholice ex indubitatis atque evidentibus, & firmare ambigua, & latentia declarare.

His quæ ex Chrysostomo & Augustino disseruimus accedunt tria : Primum est collatio Episcoporum, præsertim Aviti Viennensis coram rege Gundebado adversus Arianos sub finem : Rex qui jam surrexerat, accipiens per manus Dominum Stephanum & Dominum Avitum, duxit eos usque ad cubiculum suum, & cum intraret, amplexus est eos dicens, ut orarent pro eo. Cognoverunt quidem illi perplexitatem & angustias cordis ejus : sed quia pater eum non traxerat, non potuit venire ad filium, ut veritas impleretur, Non est volentis, neque festinantis, sed misipientis Dei. Quid quæso clarius ?

Alterum Gregorii Papæ testimonium ex illius expositione morali in l. 2. c.26. in cap.

cap. 1. *Sed nonnunquam dum mens nostra tanti muneris plenitudine atque ubertate fulcitur; si continuâ in his securitate perfruitur, à quo sibi hæc sunt obliviscitur, seque à se habere putat, quod nunquam sibi abesse desiderat. Unde fit, ut aliquando se hæc eadem gratia utiliter subtrahat, & præsumenti menti quantum in se infirmetur, ostendat. Tunc enim verò cognoscimus bona nostra unde sint, quando hæc amittendo sentimus, quia à nobis sanari non possunt. Ad hoc itaque intimandæ humilitatis magisterium fit plerumque, ut irruente tentationis articulo tanta stultitia sapientiam nostram feriat, ut turbata mens qualiter malis imminentibus obviet, vel contra tentationem quomodo se præparet, ignoret. Augustinum, in cujus lectione versatus erat, sequitur.*

Tertium est in libri tertii de imit. Christi, c. 55. Domine Deus meus, qui me creâsti ad imaginem & similitudinem tuam, concede mihi hanc gratiam, quam ostendisti tam magnam & necessariam ad salutem, ut vincam pessimam naturam trahentem in peccata, & in perditionem. Sentio enim in carne mea legem peccati contradicentem legi mentis meæ, & captivum me ducentem ad obediendum sensualitati in multis: nec possum resistere passionibus ejus, nisi assistat sanctissima gratia tua cordi meo ardentem infusa. Opus est gratiâ, & magnâ gratiâ, ut vincatur natura ad malum semper prona ab adolescentia sua. Nam per primum

num hominem Adam lapsa & vitata per peccatum, in omnes homines poena hujus macula descendit, ut ipsa natura, quæ bene & rectè à te condita fuit, pro vitio jam & infirmitate corrupte nature ponatur, eò quòd motus ejus sibi relictus ad malum & inferiora trahit; nam modica vis quæ remansit, est tanquam scintilla quædam latens in cinere. Hæc est ipsa ratio naturalis circumfusa magnâ caligine, adhuc judicium habens boni & mali, veri falsique distantiam, licet impotens sit adimplere omne quod approbat; nec pleno jam lumine veritatis, nec sanitate affectionum suarum potiatur. Hinc est, Deus meus, quòd delector legi tue secundum interiorem hominem, sciens mandatum tuum fore bonum, justum, & sanctum; arguens etiam omne malum & peccatum fugiendum. Carne autem servo legi peccati, dum magis sensualitati obedio quàm rationi. Hinc est quòd velle bonum mihi adjacet, perficere autem non invenio. Hinc sæpè multa bona propono, sed quia gratia deest ad adjuvandum infirmitatem meam, ex levi resistentia resilio & deficio. Hinc accedit quòd viam perfectionis agnosco, & qualiter agere debeam clarè satis video, sed propria corruptionis pondere pressus ad perfectionem non assurgo.

Ex Paulo & Augustino comparata sunt hæc omnia, quæ auctor affectu tanto & studio exponit. Cæterum ille solus, cum manibus teratur omnium, qui pietatem veram
syn-

synocrè colunt, ad amolliendam censuram quamcunque sufficeret, apud æquos rerum æstimatores.

Notatio Vicesima tertia.

Hæc de qua nunc agimus propositio juris temeraria dici non potest, nisi tradita à Theologis notio propositionis temerariæ innotetur. Quæ verò sit propositio temeraria declarat Notatio decima sexta. Huic notæ locus nullus est, cum dictum aliquid vel ratione bonâ, vel auctoritate firmâ munitur. At propositio Arnaldi defensores habet duos excellentissimos Ecclesiarum magistros, quorum testimonia Notatione superiori descripsimus. Quapropter assertio doctoris Arnaldi tuta est si non ab insidiis adversariorum, certè à temeritate propositionis.

Notatio Vicesima quarta.

Circa notam propositionis impiæ & blasphemæ unum scio, alterum nescio, tertium requiro. 'Scio quidem & certò, neque à Constantiensi concilio, quod ni fallor scholasticis legem imponit, neque à Petro Garfia, neque à Melchiore Cano, neque à
Do-

Dominico Banne, neque à Joanne Bagotio, neque ab aliis quos vidi Theologis, inter Censurarum notas propositionem blasphemam & impiam reponi. Nescio verò quem falsitatis gradum censores propositioni impiæ & propositioni blasphemæ tribuant; ita ut propositio utraque blasphemia & impia ab erronea & hæretica distinguatur. Hoc autem cum penitus ignorem, nec supra sobrietatem universalis concilii, Garfiæ, Cani, Bannis, Bagotii, & aliorum Theologorum sapere possim, accidit ut à censoribus certa & legitima mihi requirenda sit propositionis impiæ & propositionis blasphemæ definitio. Et sanè cum ad novam loquantur regulam, tenentur nobis mentem suam explicare, & docere quid mali & falsi utraque propositio supra vel infra propositionem erroneam & hæreticam importent. Blasphemia cum nihil aliud sit, quàm execratio, maledictio, convitium, & quasi nocens dictum, sacrilega infamatio, vel obrectatio nefaria. Impietas quoque cum aliud nihil sit quàm scelus & injustitia adversus Deum, patriam, parentes, & amicos, non sunt censurarum notæ, sed sunt ea quæ censurarum notis afficiuntur. Hic neque prejudicium neque judicium facio, sed opperior usque dum censores mysterium rei hujus nos doceant.

Notatio Vicefima quinta.

Propositio dicitur anathemate damnata, sed quo in concilio, quo in symbolo, qua in fidei professione non dicitur, nec dici potest. Propositio quæ damnatur, indefinita damnatur, ac proinde tota, ut jacet damnatur. Hac ratione quærenda non est, ante seculum quo Calvinus & Molina vixerunt, cum auctores hi duo in partem veniant propositionis quæ anathemate damnata censetur.

Tridentinum quidem concilium decernit anathema in eum, *qui dixerit Dei precepta homini etiam justificato, & sub gratia constituto, esse ad observandum impossibilia.* Sed istud non dicit Arnaldus in propositione sua, & cum dicit, *Veritas per Evangelium constituta, & patrum testimonio confirmata, nobis exhibet hominem justum in Beato Petro, cui gratia, sine qua fieri nihil potest, in ea defuit occasione; ubi cum non peccasse dici nequit.*

Hoc in sensu patrum, & cum primis Augustini & Chrysostomi dicit, quo sensu non loquuntur, qui à concilio damnantur. Et certè concilio injuriam gravissimam faciunt, qui definitionem illius detorquent in propositionem, quæ tota auctoritati patrum

trum innititur. Quod si non possint concilii definitionem sic interpretari, ut cum ea consistat Arnaldi propositio, hoc agendum melioribus interpretibus relinquam. Sed hanc æquitatem impediunt partium studia, quæ prætextu religionis exercentur. Præterea, si Arnaldi propositio damnata est à patribus concilii, Arnaldus damnatam ab iis propositionem repetiit ac resumpsit. At verò quis vel ex concilio, vel ex historia concilii probaret, ventilatam esse à patribus Arnaldi propositionem, in qua de Evangelio, de Petri lapsu cum ei gratia defuit, de Calvino, de Molina, & Molinæ discipulis tractatur.

Bellarminus l. 4. de justificatione c. 10. statum controversiæ quæ hac in materia catholicos inter & hæreticos intercedit, his verbis proponit : *Utrum homines justificati, & gratiâ Domini adjuvante, possint ita legem divinam implere, ut ipsorum opera non modò non sint appellanda peccata, sed etiam verè & propriè justa dici mereantur.* Et quidem hæretici hujus temporis partem negantem defendunt, docent enim legem divinam esse planè impossibilem homini etiam justo ; & inde colligunt, nullam esse in nobis veram actualem justitiam, sed omnia opera justorum esse peccata mortalia ex natura sua. Ita Lutherus docet in libro de libertate Christiana : *Æquè (inquit) nobis impossibilia sunt omnia præcepta,*
atque

atque illud unum non concupisces. Idem habet Joannes Calvinus, l. 3. Inst. c. 14. sect. 9. Nullum (inquit) à sanctis exire potest opus, quod non mereatur justam opprobrii mercedem. Idem etiam in antidoto concilii, sess. 6. c. 10. sic ait, Non sunt tantopere exagitandi, qui dixerunt quamlibet bona opera, si exacto rigore censeantur, eternâ potiùs damnatione quàm vitæ premio digna esse. Ibidem disputat contra id quod habet concilium, legem Dei non esse impossibilem, & in l. 2. Inst. c. 1. sect. 5. ex instituto probat, ne sanctis quidem possibilem esse legis impletionem, præsertim quod attinet ad illud, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo ; & illud, Non concupisces.

Hæc est doctrina quam concilium anathemate percutit ; sed quid habet commercii cum Arnaldi propositione, quæ anathemate damnata censetur ? omnino nihil. Lutherus, Calvinus, & concilium non tractant eam quæstionem quam Arnaldus tractat, ex modo quo Beatus Petrus in sensu patrum Chrysostomi & Augustini peccavit. Quod si concilium de hac speciali quæstione non agat, uti revera non agit, gratis & sine ratione asseritur, propositionem Arnaldi fuisse à concilio anathemate damnatam. Nemo unquam, opinor, in se recipiet concilium damnâsse propositionem, de qua disputationem nullam instituisset, & in qua Chrysostomi & Augustini

doctrina labefactaretur. Præterea, neque Lutherus & Calvinus Chrysostomi & Augustini testimonia in medium adducunt, ut suam de præceptis impossibilibus assertionem confirment; neque Bellarminus ea sibi objicit, ut diluat, diluendūque nihil relinquat. Hic auctor nonnunquam sibi objicit, quæ illi prætermiserunt. Hoc autem indicium est admodum probabile, aliò Lutherum & Calvinum, aliò doctorem Arnaldum spectare. Hæc quæstio cogenda est in numerum & ordinem illarum profundiorum & difficiliorum, quæ propter altitudinem sui nec contemnendæ sunt, nec adstruendæ; & quæ si quando tractentur inter Theologos sine pompa, sine partium studio & invidia, sed Christianâ simplicitate ac modestiâ tractandæ sunt. Cæterum quicquid id est consistit in inventione & explicatione modi, quo homo justus in peccatum labitur, cum ut labatur Deus permittit. Nam certum est permittente Deo hominem ex justo nonnunquam injustum fieri: qua in re Thomistæ & Jesuitæ concordant, sed in explicatione modi, quo talis sit transitus, discordant. Thomistæ dicunt hominem ex justo injustum fieri, gratiæ efficacis seu determinantis defectu. Jesuitæ hoc negant. Sed cum uni negant quod alii dicunt, intervenit quæstio de auxiliis, quæ Clemente Pontifice octavo agitata Romæ,
&

& decisa non fuit, & quæ quamdiu decisa non fuerit, unicuique liberum erit impunè sentire quod voluerit, etiamsi Thomistæ & Jesuitæ putent, absurdis se mutuò complexionibus fatigare.

Notatio Vicesima sexta.

Nunc examinanda est nota censurarum omnium gravissima, quæ hæretica vocatur, & sic à Theologis definitur: & primò quidem à nonnullis quos Guillelmus Ocamus tacito nomine laudat, l. 20. dialogorum c. 6. *Quidam (inquit) definiunt seu describunt hæresim, dicentes, Quod hæresis est dogma falsum, fidei orthodoxæ contrarium. Hac definitio constat genere & differentiâ.*

Deinde à Melchiore Cano l. 12. de locis c. 7. *Hæresis est ejus qui fidem professus fuerit, pertinax error illi veritati manifestè contrarius, quæ catholica certò sit.*

Tum à Dominico Banne, in 2. 2. q. 10. art. 20. *Hæresis est propositio directè contraria veritati fidei.*

Denique à Joanne Bagotio institutionum theologicarum de vera religione, l. 4. disp. 5. c. 1. *Propositio hæretica à patribus intelligitur ea, quæ contradictoria est alicui propositioni fidei per se & directè: ita ut hæretica neget, quod propositio revelata, & ab Ecclesia*

definita ut talis affirmat, aut illa affirmet id quod ista negat.

Hic operæ pretium est asserre quæ Ocamus l. 2. dial. tradit c. 13. Licet ad summum pontificem non solum per modum doctrine, sed etiam authenticè pertineat definire, quæ assertio catholica, quæ hæretica est censenda: non tamen potest facere de veritate non catholica veritatem catholicam, nec de assertionem non hæreticam hæreticam valet efficere. Quo tamen non obstante definitio sua plus operatur, quàm determinatio doctoris, quia post determinationem doctoris licet cuilibet sicut prius contrarium opinari, & publicè opinando tenere. Hoc autem non licet post definitionem certam summi pontificis; & licet cuilibet Episcopo & inquisitori pravitatis hæreticæ, contra tenentes contrarium illius, quod ritè per summum pontificem definitum extitit, procedere juxta canonicas sanctiones, nisi tales offerrent se ratione ad probandum summum pontificem errorem defini-
visse, in quo casu esset ad concilium generale recurrendum.

Nunc autem videndum est utrum propositionis hæreticæ definitio conveniat in hanc Arnaldi propositionem: Interea veritas magna hæc per Evangelium constituta, & patrum testimonio confirmata, quæ nobis exhibet hominem justum in Beato Petro, cui gratia, sine qua fieri nihil potest, in ea defuit occasio, ubi eum non peccasse dici nequit, statim evasit

in Calvinianam heresim, si Molinae sectatoribus fides habeatur.

Propositio hæc quæ tota, ut jacet, hæreseos damnatur orthodoxæ fidei, seu catholicæ veritati directè ac manifestè contraria non est ; quemadmodum per se satis apparet. Quis enim Theologus affirmaret hanc propositionem esse orthodoxæ fidei, seu catholicæ veritatis articulum : *Interea, veritas magna hæc per Evangelium constituta, & patrum testimonio confirmata, quæ nobis exhibet hominem justum in Beato Petro, cui gratia, sine qua fieri nihil potest, in ea defuit occasione, ubi eum non peccasse dici nequit, non statim evasit in Calvinianam heresim, si Molinae sectatoribus fides non habeatur.*

Hæc propositio tota quanta est orthodoxæ fidei, seu catholicæ veritatis articulus esse debet, si contraria propositio sit hæretica. Quibus autem in conciliis, quibus in pontificum decretis, quibus in patrum commentariis reperitur, aut legitur talis articulus orthodoxæ fidei, seu catholicæ veritatis? Hic non quærantur diverticula, tergiversationes vitentur, candor animi, & simplicitas Christiana locum habeat. Aperiendi sunt conciliorum codices, replicandæ constitutiones pontificum, evolvendi patrum commentarii, in quibus perspicuè possimus legere, vel damnatam hæreseos propositionem, vel damnatæ pro-

positioni contrariam, quæ per modum orthodoxæ fidei & catholicæ veritatis credenda proponatur. Agimus de propositione quæ non diminutè & restrictè, sed indistinctè & promiscuè damnatur. Unde contingit ut hæreseôs nota propositionem ut jacet totam, non aliquam tantum illius partem afficiat. Hic rhodus, hic saltus. In hac arena pugnamus, nec pes extra scamna movendus est. Currentem sola veritas sistat. Id autem spondeo, atque in me recipio, quòd vel ipsa oculorum acies spondere, atque in se recipere potest, concilium esse nullum, constitutionem pontificiam esse nullam, sanctorum patrum codicem esse nullum, in quo damnata propositio, vel ei contraria, quod sufficeret, legatur. Quamobrem nota hæreseôs, quæ propositio inuritur, defendetur nunquam nisi probetur, de non hæretica assertione hæreticam assertionem, aut de non catholica veritate catholicam veritatem effici posse. Scholæ verba sunt quæ ex Ocamo retulimus. Quis autem probet assertionem, quæ ex se hæretica non est, hæreticam, & veritatem quæ ex se catholica non est, catholicam fieri posse? Nondum inventæ sunt machinæ, quibus opus tam grande, tamque mirificum absolvatur. Unde Ocamus acutè observat c. 12. l. 2. dialog. *Quòd sicut non potest summus pontifex, nec etiam tota Ecclesia Dei, de asser-*
tionem

tionem non vera facere veram, nec de assertionem non falsa facere falsam. Ita non potest de assertionem non catholica facere catholicam, nec de assertionem non heretica facere hereticam.

Hactenus ad propositionis hereticæ definitionem, quam doctores quidam apud Ocamum, Canus & Bannes tradiderunt; nunc ad ejusdem propositionis definitionem, quam confecit Bagotius, veniendum est. Non quòd Bagotius in sua definitione à doctoribus aliis multum differat, sed quòd explicatiùs loquatur. Hæreseos igitur labes, quæ propositioni aspergitur, Bagotianæ definitionis lucem ferre non poterit. Si ad eam apponatur incalescet, & tota colliquefacta extra propositionem disfluet ac dissipabitur. Ubinam quæso in Scripturis objicit sese propositio revelata, & ab Ecclesia postmodum definita, quam doctoris Arnaldi propositio neget, cui ex adverso contradicat? Ubinam Scripturæ id per se & directè affirmant, quod Arnaldus negat, vel negant id quod Arnaldus affirmat? In summa fidei propositio, cujus contradictoria sit Arnaldi propositio, tam non offenditur apud Scripturam, quàm non offenditur apud Homerum vel Hesiodum. Scripturas urgeo, quia Bagotius ad conficiendum dogma requirit duo, imprimis ut revelatum sit, deinde ut tale delineatur ab Ecclesia. Sed Ecclesia, cum sit no-

men multitudinis, definitionem hanc uni Romano Pontifici non tribuit, idque convenienter principiis suis; quippe qui mortalium cuius extra concilium abjudicet infallibilitatem. Porro, in his duobus quæ ad constituendum dogma catholicæ fidei necessaria esse docet, dissidentes apud Oream & Garliam Theologorum quorundam sententias prudenter conciliat. Quoniam verò planè constat, propositionis Arnaldi censuram hoc modo afflictam & prostratam esse, nunc juris fictione quadam tentandum est, num aliter efferri erigique possit. Recerentur ergò Calvinus, Molina, Molinæ discipuli, & propositionis totius connexio, quæ omnia nec in Scripturis inveniuntur, nec inveniri possunt; & quæ nec in synodis ullis aut pontificum decretis leguntur. Tum formetur hæc propositio, *Veritas per Evangelium constituta, & patrum testimonio confirmata, nobis exhibet hominem justum in Beato Petro, cui gratia, sine qua fieri nihil potest, in ea defuit occasione, ubi eum non peccasse dici nequit. Vel brevius, Beato Petro, qui justus erat, gratia, sine qua fieri nihil potest, in ea defuit occasione in qua peccavit.*

Tunc hæc propositio per se & directè non contradicet propositioni ulli quæ revelata sit, atque ut talis ab Ecclesia definita. Lectione solâ & Latinitatis intelligentiâ opus est, ut ea super re iudicium pronuntietur.

Postremò, demus propositionem quæ Arnaldinæ propositioni opposita est, in Scripturis disertè reperiri, superest adhuc ut in ea per Ecclesiam definienda pareatur Tridentinæ professioni fidei, quæ modum interpretandarum Scripturarum ita præscribit : *Item sacram Scripturam juxta eum sensum quem tenuit, & tenet sancta mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu & interpretatione sacrarum Scripturarum admitto, nec eam unquam nisi juxta unanimem consensum patrum accipiam & interpretabor.*

Huic autem sacramento tum demum satisfaciet, qui Evangelii locum, in quo de lapsu Petri sermo instituitur, describet ; & postea non discrepantes, sed unanimes patrum sententias in eum adduget. Quinam verò ex patribus Evangelii locum aliter, quam celeberrimi Ecclesiarum magistri duo, Chrysostomus & Augustinus, interpretentur, scire cupio. Sed interim præ me fero in ordine patrum, qui censuræ causam adjuvabunt ; inter cæteros Augustinum & Chrysostomum stare non possè. Hoc ita constituto, expectandus non est unanims patrum consensus, quem ad veram Scripturarum interpretationem necessarium Tridentina Synodus decrevit. Ubi verò deest patrum consensus unanims, ibi catholica veritas & fides statui non poterit, cui Arnaldi propositio repugnet :

net: quo modo hæretica nusquam meritò censetur.

Notatio Vicesima septima.

Restat modò ut attingamus decretum, quo unicuique magistrorum ad deliberationem & consultationem de propositione juris dimidium horæ præscriptum est. Et primò quidem facultatis Theologicæ decretum id vocari non debet, quod ex tempore constitutum est. Antiqui extemporalem dixere garrulitatem, extemporalem dixere temeritatem; sed extemporalem nusquam dixere sapientiam, extemporalem nusquam dixere prudentiam: quod deinde constitutum est multis tumultuantibus, qui studiis partium transversi agebantur: quod etiam constitutum est multis contradicentibus. Quorum rationes hoc ipso quòd legitimæ forent, in contemptum abierunt. Præterea, quæ fieri potest ut in temporis spatio tam brevi Scripturæ, patres, concilia primæ, mediæ, postremæ ætatis auctores, & Theologi legantur, expendantur, inter se conferantur in momento rei, quæ tractatur vel secum ipsi discordes vel concordēs judicentur. Hoc accuratè & diligenter faciendum est ab iis, qui doctrinam novam configunt, eique dogma

gma catholicum opponunt. Nam, ut ait Vincentius Lirinensis, *In ipsa catholica Ecclesia magnopere curandum est, ut id teneamus quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est.* Hoc est etenim verè proprièque catholicum, quod ipsa vis nominis ratiòque declarat, quæ omnia verè universaliter comprehendit. Sed hoc ita demum fit, si sequamur universitatem, antiquitatem, consensionem. Sequemur autem universitatem hoc modo, si hanc unam fidem veram esse fateamur, quam tota per orbem terrarum consuevit Ecclesia. Antiquitatem verò ita, si ab his nullatenus sensibus recedamus, quos sanctos majores ac patres nostros celebrasse manifestum est: Consensionem quoque iidem, si in ipsa vetustate omnium, vel certè penè omnium, sacerdotum pariter ac magistrorum, definitiones sententiæque sectemur.

Hic somnium mihi somniare videor, dum audio fuisse numerum aliquem magistrorum, qui propositionis disquisitionem certam per annos mille sexcentos in semihoram contulerint. Cùm Romanus orator pro Caio Rabirio diceret, de simili brevitate temporis, quod ei Titus Labienus definierat, sic graviter conquestus est: *Nunc quoniam (Tite Labiene) diligentia mea temporis angustiis obstitisti, meque ex comparato & constituto spatio defensionis in semihora circum coegisti, parebitur, & quod iniquissimum est*

est accusatoris conditioni, & quod miserrimum inimici potestati.

Agebatur de majestatis crimine, quod multò faciliùs differi ac dilui poterat, quàm in jure pronuntiare, ac definire utrum Arnaldi propositio, quæ juris dicitur, sit digna quæ hæreseôs notam suscipiat. Cum hæretica intelligatur propositio, cui catholicum dogma per se ac directè opponitur. Catholici verò dogmatis determinatio semihoræ studium & opus non est, si catholicum dogma sit id quod Vincentius describit. Verùm quid ego de Cicerone loquor, qui Caii Rabirii patronus erat, non judex, cui liberum pronuntiandi tempus semper relictum est. Edisserant si possint in ulla unquam provincia fuisse forum, in quo deliberandi consultandique spatium judicibus præscriberetur. Tam sancta ac tam religiosa est hæc judiciorum libertas, ut eam nullus unquam imminuere aut violare tentaverit. Quàm lentè & quàm liberè procedendum sit in doctrinæ determinationibus facultas Theologiæ, tum aliàs semper, tum maximè quando Joannis Parvi assertions damnavit. Sic enim magistri pronuntiant; *Joannes Breviscoxa dicit, quòd in ista materia cum summa gravitate est procedendum propter arduitatem materiæ, & de præsentì in speciali nesciret quid ultra deliberare, nisi quòd mittantur schedula,*

&

& discutiatur plenius materia. Minister sancti Maturini magister in Theologia, considerat hanc materiam bene arduam, & apparet sibi quòd facultas Theologia aliàs fecerat congregata in sancto Maturino super ista materia, & ponderabat arduitatē materiae, & stat conclusivè quòd examinetur adhuc plenius materia.

Sic & plures alii doctores pronuntiant : sed instar omnium est quod Parisiensis Cancellarius tradit in nota quadam epistola, quæ extat parte quartâ operum, & ubi sic habetur : *Res debet summâ maturitate & diuturnâ deliberatione ventilari, magis quàm approbatio vel reprobatio unius dicti scholastici, pro cuius tamen discussione appenitur quandoque tractus anni vel biennii, quandoque totum dimittitur indiscussum.*

Hæc est facultatis consuetudo, hic usus, hæc disciplina. In facultate igitur res est extra difficultatem posita, deliberantibus magistris tempus nullum definiri, sed liberum relinqui. Quod si magister aliquis tempore abutatur, res absurda non debet absurdiori corrigi vel emendari. Neque enim correctio esset vel emendatio, si propter unius vel alterius culpam cæteri doctores indignè tractarentur, & libertas publica minueretur. Hoc demum ita fiet, si ut magistro uni vel duobus per assignationem brevioris temporis, malè & ineptè de-

deliberandi tollatur occasio ; doct̃eribus reliquis bene ac prudenter deliberandi libertas adimatur. Quo nihil esse injustius, vel ab societatis cujuslibet institutis alienius. Si quis judex in publico concilio molestus est, & inter deliberandum tempore abutitur, tolerandus & à præside monendus est ut corrigatur, & si corrigi non vult expellendus. Sed propterea ferri minimè debet lex, qua recepti inter deliberandum mores sanctissimi mutantur, & brevius quàm antea deliberandi tempus assignetur. Non quàm diu sed quàm bene spectandum est, semper sat citò, si sat rectè. Tarditas consilio adjuncta celeritatem vincit: unde Theognis,

Calidus & tardus celerem insectando prehendit.

Plinius Junior l.6. ep.2. rem istam ita decidit: Solco (inquit) nonnunquam in judiciis querere Marcum Regulum, nolo enim dicere desiderare. Et quibusdam interpolitis, Nam postquam obiit ille, increbuit passim & invaluit consuetudo binas vel singulas clepsydrias, interdum & dimidias, & dandi & petendi. Nam & qui dicunt, egisse malunt quàm agere, & qui audiunt finire quàm judicare. Tanta negligentia, tanta desidia, tanta denique irreverentia studiorum periculorumque est. An nos sapientiores majoribus nostris? Nos legibus istis justiores, quæ tot horar, tot
dies

dies, tot comperendinationes largiuntur? Hebetes illi & supra modum tardi? Nos apertius dicimus, celerius intelligimus, religiosius judicamus, qui paucioribus clepsydriis precipitamus causas, quam diebus explicari solebant? O Regule, qui ambitione ab omnibus obtinebas, quod fidei paucissimi præstant. Equidem quoties judico, quod vel sapius facio, quam dico quantum quis plurimum postulat aqua, do. Et enim temerarium existimo divinare, quam spatiosa sit causa inaudita tempusque negotio finire, cuius modum ignores, præsertim cum primum religioni sue iudex patientiam debeat, quæ pars magna iustitiæ est. Ac quædam supervacanea dicuntur etiam: sed satius est & hæc dici, quam non dici necessaria. Præterea, an sint supervacua, nisi cum audieris scire non possis.

Hæc si dicantur de patronis & causidicis, quæ ambo vos, non dicrentur de arbitris & iudicibus? Memoriae proditum est in concilio Tridentino, impositum esse silentium nonnullis doctoribus, qui in nugis & disputationibus vanis tempus terebant. Sed illi iudices non erant similes iis, de quibus nunc sermo instituitur. Nec propterea conditus est canon ullus, quo certum disputandi spatium Theologis circumscriberetur. Hæc de re quæstio est, in qua ne sophisticam quidem timeo fuliginem, qua quicquid volunt dealbare solent. Hanc
No-

Notationem urgeo, in ea verſor & habito. Quæ ad cætera quæ ſuprà deduximus flagitia, ut iniquitatis ſummæ cumulus accedere mihi videtur.

C O N C L U S I O

Notationum.

ATque hæc ſunt quæ me à ſubſcriptione cenſuræ hujus vehementer deterrent, quæ tamen non deterrebunt, ſi ab aliquibus magiſtris aptè & idoneè diluantur. Uſu venire ſolet, ut quæ res uni negotium facit, alteri non faciat. Quo fit, ut quæ omnia notavi, cuicunque viro pio atque erudito diluenda corrigendæque ſubmittam, pollicearque me in ejus qui rectè correxerit dilueritque, animo æquo diſceſſurum. Veritatem quæro, & eam fortassis fugio: ſed eam mihi oblatam ambabus (ut aiunt) ulnis amplectar. Cenſuram facultatis Theologiæ non appello, quia cenſura talis appellari non debet, quæ per facultatem totam facta non eſt concorditer. At verò qui cenſuræ reſiſtit, quæ neque concorditer,

ter, neque convocatis magistris omnibus, confecta est, facultati resistere non judicatur. Imò qui contra faceret, resisteret. Unde accidit, ut quidam olim Parisienses magistri doctrinâ & pietate præditi, articulos seu censuras majorum graviter accusarint. Id Joannes Picus Mirandula testatur in apol. conclus. 1. *Dicit solennis doctor Gotfredus de fontibus, Quòd isti articuli magnâ indigent correctione, quia nonnulli sunt falsi, nonnulli ad invicem sibi contradicunt. Iterum, Ægidius & alii multi dicunt, Quòd de illis articulis nihil est curandum, quia fuerunt facti non convocatis omnibus doctoribus Parisiensibus, sed ad requisitionem quorundam capitulorum. Iterum adhuc, Ipsi Parisienses fatentur, quòd illi articuli non obligant omnes fideles, nec tenentur illis credere, nisi in quantum Scriptura sacra innituntur, aut determinationibus universalis Ecclesie.*

Quod igitur Gotfredo, Ægidio, & aliis impunè licuit, cur mihi non liceat? Nam etiam si non sumus pares merito, gradu tamen & conditione Theologorum pares sumus. Huc accedit quod in Notationibus meis deprehendatur facilè, quantum ego fidei & auctoritatis facultati concorditer agenti, & communibus scholæ nostræ placitis tribuant. Ea de re cum adversariis, si qui futuri sint, pugnaciter certabo. Quintetiam vel ex hoc uno capite adversus im-

peritos rerum facultatis & malevolos præscribo, & amuletum adjicio etiam contra Satanam potentissimum, quo nefarias illorum obtrectiones amoliar & averrumcem.

F I N I S.

